

Smernice za Projektovanje Lokalnih Puteva (SPLP)

5. ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

[COMPANY NAME] | [Company address]

SADRŽAJ

1. ZNAČENJE IZRAZA	1
2. TERMINOLOGIJA	4
3. SVRHA I OBIM DOKUMENTA	4
4. KLASSE PROJEKTOVANJA LOKALNIH PUTEVA I ZAHTEVI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I DRUŠTVENOG OKRUŽENJA	5
5. INSTITUCIONALNA ODGOVORNOST	7
6. PROCENA I UPRAVLJANJE RIZICIMA I UTICAJIMA NA ŽIVOTNU SREDINU I DRUŠTVENO OKRUŽENJE.....	8
7. KORIŠĆENJE RESURSA I SPREČAVANJE ZAGAĐENJA	9
8. KLIMATSKA OTPORNOST.....	9
9. ZDRAVLJE I BEZBEDNOST ZAJEDNICE	10
10. EKSPROPRIJACIJA ZEMLJIŠTA, OGRANIČENJA KORIŠĆENJA ZEMLJIŠTA I PRINUDNO PRESELJENJE.....	10
11. OČUVANJE BIODIVERZITETA I ODRŽIVO UPRAVLJANJE ŽIVIM PRIRODNIM RESURSIMA	11
12. ZAŠTITA KULTURNOG NASLEĐA.....	12
13. ANGAŽOVANJE ZAINTERESOVANIH STRANA I DOSTUPNOST INFORMACIJA	12
14. PROCEDURA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I DRUŠTVENOG OKRUŽENJA (ES) TOKOM PRIPREME PROJEKATA LOKALNIH PUTEVA	13
14.1.Procedura za identifikaciju i izradu odgovarajućih dokumenata za procenu uticaja projekata izgrad	
15. IMPLEMENTACIONI ARANŽMAN I IZVEŠTAVANJE NA PROJEKTU	14
16. MEHANIZAM UPRAVLJANJA ŽALBAMA	15
17. PRISTUP INFORMACIJAMA I JAVNE RASPRAVE	16
PRILOG 1. ČEK LISTA LOKALNE SAMOUPRAVE/SKRINING OBRAZAC - Upitnik za zaštitu životne sredine i društveno okruženje.....	18
za izradu projektne dokumentacije za lokalne puteve	18
Izveštaj o skriningu (popunjava OLSŽS).....	22
PRILOG 2. SADRŽAJ PLANA ZA UPRAVLJANJE UTICAJIMA PROJEKTA NA ŽIVOTNU SREDINU I DRUŠTVENO OKRUŽENJE – PUŽSD (za projekte sa značajnim/ umerenim rizikom)	24
PRILOG 3. LISTA PROVERE ZA UPRAVLJANJE ZAŠTITOM ŽIVOTNE SREDINE I SOCIJALNIM PLANOM (LPUŽŽSSP) ZA PROJEKTOVANJE I IZVOĐENJE LOKALNIH PUTEVA.....	27
MUSTRA – PLAN MONITORINGA	40
PRILOG 4. OBRAZAC ZA PODNOŠENJE ŽALBI	42

PRILOG 5. KONTROLNA ČEK LISTA KOJU POPUNJAVA ODGOVORNO LICE LOKALNE SAMOUPRAVE (OLSŽS)/ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE TOKOM IZGRADNJE LOKALNIH PUTEVA	44
PRILOG 6. Zakonodavstvo i relevantne Institucije vezano za zaštitu životne sredine	48

Spisak tabela

Tabela 1 Zahtevi zaštite životne sredine u zavisnosti od klase projektovanja.....	5
---	---

1. ZNAČENJE IZRAZA

1. **Životna sredina** jeste skup prirodnih i stvorenih vrednosti čiji kompleksni međusobni odnosi čine okruženje, odnosno prostor i uslove za život;
2. **Prirodne vrednosti** jesu prirodna bogatstva koja čine: vazduh, voda, zemljište, šume, geološki resursi, biljni i životinjski svet;
3. **Zaštićeno prirodno dobro** jeste očuvani deo prirode posebnih vrednosti i odlika (geodiverziteta, biodiverziteta, predela, pejzaža i dr), koji ima trajni ekološki, naučni, kulturni, obrazovni, zdravstveno-rekreativni, turistički i drugi značaj, zbog čega kao dobro od opšteg interesa uživa posebnu zaštitu;
4. **Biodiverzitet** (biološka raznovrsnost) jeste raznovrsnost organizama u okviru vrste, među vrstama i među ekosistemima i obuhvata ukupnu raznovrsnost gena, vrsta i ekosistema na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou;
5. **Aktivnost koja utiče na životnu sredinu** jeste svaki zahvat (stalni ili privremeni) kojim se menjaju i/ili mogu promeniti stanja i uslovi u životnoj sredini, a odnosi se na: korišćenje resursa i prirodnih dobara; procese proizvodnje i prometa; distribuciju i upotrebu materijala; ispuštanje (emisiju) zagađujućih materija u vodu, vazduh ili zemljište; upravljanje otpadom i otpadnim vodama, hemikalijama i štetnim materijama; buku i vibracije; jonizujuće i nejonizujuće zračenje; udese;
6. **Zagađivanje životne sredine** jeste unošenje zagađujućih materija ili energije u životnu sredinu, izazvano ljudskom delatnošću ili prirodnim procesima koje ima ili može imati štetne posledice na kvalitet životne sredine i zdravlje ljudi;
7. **Zagađivač** jeste pravno ili fizičko lice koje svojom aktivnošću ili neaktivnošću zagađuje životnu sredinu;
8. **Zagađujuće materije** jesu materije čije ispuštanje u životnu sredinu utiče ili može uticati na njen prirodni sastav, osobine i integritet;
9. **Degradacija životne sredine** jeste proces narušavanja kvaliteta životne sredine koji nastaje prirodnom ili ljudskom aktivnošću ili je posledica nepreduzimanja mera radi otklanjanja uzroka narušavanja kvaliteta ili štete po životnu sredinu, prirodne ili radom stvorene vrednosti;
10. **Javnost** jeste jedno ili više fizičkih ili pravnih lica, njihova udruženja, organizacije ili grupe;
11. **Izvori zagađivanja životne sredine** jesu lokacijski određeni i prostorno ograničeni tačkasti, linijski i površinski izvori zagađujućih materija i energije u životnu sredinu;
12. **Zainteresovana javnost** jeste javnost na koju utiče ili na koju može uticati donošenje odluke nadležnog organa ili koja ima interesa u tome, uključujući i udruženja građana i društvene organizacije koje se bave zaštitom životne sredine i koje su evidentirane kod nadležnog organa;
13. **Nadležni organ** jeste organ odgovoran za sprovođenje obaveza u okviru ovlašćenja utvrđenih zakonom o zaštiti životne sredine, i to:
 - ministarstvo nadležno za poslove životne sredine;
 - pokrajinski organ nadležan za poslove životne sredine;
 - nadležni organ jedinice lokalne samouprave;
14. **Organ javne vlasti** je organ nadležan za sprovođenje obaveza u okviru ovlašćenja utvrđenih zakonom o zaštiti životne sredine, a posebno:
 - ministarstvo nadležno za poslove životne sredine;
 - pokrajinski organ nadležan za poslove životne sredine;
 - nadležni organ jedinice lokalne samouprave;

- drugi državni organ, organ teritorijalne autonomije, organ lokalne samouprave, kao i organizacija kojoj je povereno vršenje javnih ovlašćenja;
15. **Procena uticaja na životnu sredinu** jeste preventivna mera zaštite životne sredine zasnovana na izradi studija i sprovođenju konsultacija uz učešće javnosti i analizi alternativnih mera, sa ciljem da se prikupe podaci i predvide štetni uticaji određenih projekata na život i zdravlje ljudi, floru i faunu, zemljište, vodu, vazduh, klimu i pejzaž, materijalna i kulturna dobra i uzajamno delovanje ovih činilaca, kao i utvrde i predlože mere kojima se štetni uticaji mogu sprečiti, smanjiti ili otkloniti imajući u vidu izvodljivost tih projekata;
 16. **Studija o proceni uticaja na životnu sredinu** jeste dokument kojim se analizira i ocenjuje kvalitet činilaca životne sredine i njihova osetljivost na određenom prostoru i međusobni uticaji postojećih i planiranih aktivnosti, predviđaju neposredni i posredni štetni uticaji projekta na činioce životne sredine, kao i mere i uslovi za sprečavanje, smanjenje i otklanjanje štetnih uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi;
 17. **Informacija o životnoj sredini** jeste svaka informacija u pismenom, vizuelnom, zvučnom, elektronskom ili drugom materijalnom obliku, kojom raspolaže organ javne vlasti ili koja se čuva u ime organa javne vlasti;
 18. **Tražilac informacije o životnoj sredini** može biti svako lice, u skladu sa Zakonom o zaštiti životne sredine („Službeni glasnik RS”, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/ 2011. 14/2016, 76/2018 i 95/2018)¹, kojim se uređuje pristup informacijama od javnog značaja;
 19. **Informacija koja se odnosi na ugrožavanje odnosno zaštitu životne sredine** jeste informacija o iznenadnoj opasnosti koja je prouzrokovana ljudskom aktivnošću ili je posledica prirodnih pojava, uključujući i informaciju o emisijama u životnu sredinu;
 20. **Otpad** jeste svaka materija ili predmet koji držalac odbacuje, namerava ili je neophodno da odbaci;
 21. **Otpad od građenja i rušenja** jeste otpad koji nastaje u toku obavljanja građevinskih radova na gradilištima ili pripremnih radova koji prethode građenju objekata, kao i otpad nastao usled rušenja ili rekonstrukcije objekata, a obuhvata neopasan i opasan otpad od građenja i rušenja, i to:
 - neopasan otpad od građenja i rušenja koji ne sadrži opasne materije, a koji je po svom sastavu sličan komunalnom otpadu (reciklabilan, inertan i dr.),
 - opasan otpad od građenja i rušenja koji zahteva posebno postupanje, odnosno koji ima jednu ili više opasnih karakteristika koje ga čine opasnim otpadom (otpad koji sadrži azbest, otpad sa visokim sadržajem teških metala i dr.) na koje se primenjuju posebni propisi;
 22. **Divlje vrste** su sve vrste životinja, biljaka i gljiva koje su prirodno evoluirale, uključujući hibride i sve primerke razmnožene u zatočeništvu ili pod veštačkim uslovima, izuzev pripitomljenih rasa na čiji evolucionni proces je uticao čovek radi sopstvenih potreba;
 23. **Ekološki značajna područja Evropske unije NATURA 2000** čine posebna područja za očuvanje staništa i vrsta i područja posebne zaštite za očuvanje staništa određenih vrsta ptica, u skladu sa propisima Evropske unije o zaštiti staništa i zaštiti ptica²;

¹ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/S>

² Direktiva o staništima 93/43/EEC sa izmenama i dopunama: Direktiva o pticama 2009/147/EC

24. **Zainteresovana javnost** je javnost koja je pogođena ili može biti pogođena donošenjem odluka nadležnog organa ili koja ima interes za to, uključujući udruženja građana i društvene organizacije koje se bave zaštitom životne sredine i koje su registrovane kod nadležnog organa.

2. TERMINOLOGIJA

Name in English	Srpski naziv korišćen u smernicama
Environmental and Social Impact Assessment Study – ESIA Study	Studija o proceni uticaja na životnu sredinu – SPUŽS
Environmental and Social Management Plan – ESMP	Plan za upravljanje uticajima projekta na životnu sredinu i društveno okruženje – PUŽSD
Environmental and Social Management Plan Check List – ESMPCCL	Ček lista za upravljanje uticajima projekta na životnu sredinu i društveno okruženje – ČLPUŽSD
Local Self Government - LSG	Lokalna samouprava – LS
Request for a decision on the need for an impact assessment (Notification Letter) RDNIA	Zahtev za odlučivanje o potrebi procene uticaja – ZOPPU
Request for the opinion of the competent authority on the need for an impact assessment – RONIA	Zahtev za mišljenje nadležnog organa o potrebi procene uticaja – ZMPPU
Guidance	Smernice
PIU	Organ lokalne samouprave nadležan za poslove zaštite životne sredine (OLSŽS)

3. SVRHA I OBIM DOKUMENTA

Ovaj dokument se odnosi na projektovanje lokalnih puteva u Republici Srbiji i pruža sveobuhvatan okvir za izbegavanje i upravljanje potencijalnim rizicima i uticajima na životnu sredinu i društveno okruženje, tokom faze projektovanja, izgradnje i održavanja lokalnih puteva. Ima za cilj da obezbedi da se projektna dokumentacija lokalnih puteva priprema i izvodi u skladu sa svim relevantnim projektnim standardima i zahtevima. Kao takav, on opisuje generički pristup (i procese kontrole) koji će se primenjivati tokom projektovanja, izgradnje i održavanja lokalnih puteva.

- Nadležnost lokalne samouprave (LS):
 - Ispunjavanje obaveza koje su u nadležnosti lokalne samouprave vezano za upravljanje lokalnim putevima u skladu sa važećim zakonom Republike Srbije, i
 - Nadzor i praćenje parametara životne sredine i društvenog okruženja tokom izvođenja građevinskih radova. LS/OLSŽS će uspostaviti procedure za praćenje i merenje efikasnosti planova upravljanja propisanih u okviru PUŽSD dokumenta. Pored evidentiranja informacija radi praćenja učinka i uspostavljanja relevantnih operativnih kontrola, LS će koristiti i druge mehanizme, kao što su inspekcije i revizije, gde je to relevantno, kako bi proverila usklađenost i napredovanje ka željenim rezultatima. Za projekte sa značajnim uticajem, LS će angažovati kvalifikovane i iskusne spoljne stručnjake da verifikuju informacije o praćenju. Obim

praćenja treba da bude srazmeran rizicima i uticajima projekta i zahtevima usaglašenosti projekta.

- Projektanta lokalnih puteva:
 - Definisane projektnih rešenja uzimajući u obzir zahteve zaštite životne sredine i društvenih uticaja na lokalno stanovništvo, i
 - Prezentovanje javnosti projektnih rešenja i mera zaštite životne sredine.
- Izvođača građevinskih radova:
 - Ispunjavanja obaveza prema ugovoru i projektnoj dokumentaciji, uključujući i dozvolu izdatu od strane nadležnih organa (saglasnosti za izgradnju/građevinske dozvole, lokacijske dozvole itd.).

Takođe, ovaj okvirni dokument pruža opšte smernice Izvođačima radova tokom implementacije njihovog plana upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima (PUŽSD), koji će detaljno opisati način na koji će izvođači građevinskih radova na terenu implementirati mere upravljanja, mere ublažavanja i aktivnosti praćenja.

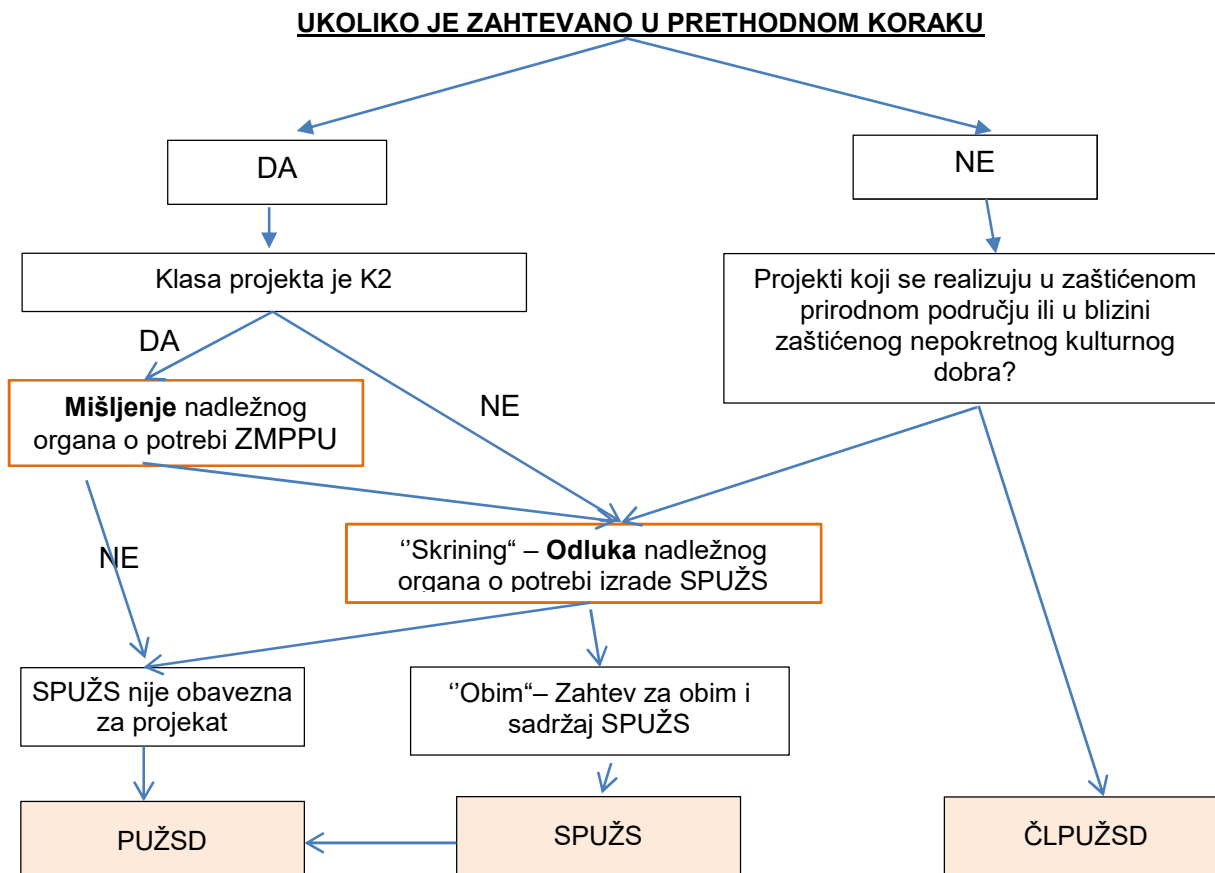
4. KLASSE PROJEKTOVANJA LOKALNIH PUTEVA I ZAHTEVI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I DRUŠTVENOG OKRUŽENJA

Tabela 1. Zahtevi zaštite životne sredine u zavisnosti od klase projektovanja

Klasa projektovanja	Projektno/Funkcionalni elementi				Zahtevi zaštite životne sredine				
	Osnovna brzina [km/h]	Vrsta saobraćaja	Normalni poprečni profil (m)	PGDS + TTV	ZOPPU	ZMPPU	SPUŽS	PUŽSD	ČLPUŽSD
K 1	80 (100)	Samo motorna vozila	SP/PP 10.0	> 3000		●	●	●	
K 2	60	Opšti saobraćaj	SP/PP 9.0	1000 - 3000	●	●	●	●	
K 3	50 (40)	Opšti saobraćaj	PP 7.5	150 - 1000					●
K 4	40 (30)	Opšti saobraćaj	PP 6.0	< 150					●
Projekti koji se realizuju u zaštićenom prirodnom dobru ili zaštićenoj okolini nepokretnog kulturnog dobra						●	●	●	

● - Obavezno za klasu projektovanja K1 i K2

● - ukoliko je zahtevano u prethodnom koraku

Grafikon 01⁴. Pregled procedura, zahteva i pripadajućih dokumenta zaštite životne sredine i društvenog okruženja

Klase projektovanja i odgovarajuće kategorije rizika po životnu sredinu i društveno okruženje, u zavisnosti od osetljivosti lokacije, obima projekta, prirode i veličine njegovih potencijalnih rizika i uticaja na životnu sredinu i društveno okruženje:

1. **K1 – projekti sa značajnim do visokim rizicima po životnu sredinu**
2. **K2 – projekti sa značajnim uticajima na životnu sredinu**
3. **K3 i K4 – projekti sa umerenim do niskim uticajima na životnu sredinu**

Ove smernice predstavljaju praktičan alat koji će se koristiti tokom praćenja aktivnosti projektovanja, izgradnje i održavanja lokalnih puteva u Republici Srbiji. Takođe, smernice definišu implementacione i institucionalne aranžmane i odgovornosti, različitih strana uključenih u implementaciju projekta.

⁴ Za projekat lokalnih puteva Odgovorno lice za davanje mišljenja i odluka prikazanih na grafikonu 01 je Opštinsko odeljenje za zaštitu životne sredine

Cilj smernica je da pomognu lokalnim samoupravama da obezbede pozitivne uticaje na životnu sredinu i društveno okruženje tokom svih faza izgradnje lokalnih puteva, da spreče degradaciju životne sredine i druge negativne uticaje koji mogu dovesti do gubitka sredstava za život osoba koje su se našle pod uticajima projekta. Takođe, ove smernice bi trebalo da pomognu lokalnim samoupravama za:

- Identifikaciju i procena pozitivnih i negativnih uticaja izgradnje lokalnih puteva na životnu sredinu i društveno okruženje,
- Identifikaciju i implementaciju mera prevencije i ublažavanja,
- Transparentne procedure koje uključuju lokalnu vlast i širu javnost u skladu sa zakonima Srbije,
- Sprovođenje zdravstvenih i bezbednosnih mera usmerenih na građevinske radnike i druga lica pogođena projektnim aktivnostima (uključujući susede).

Smernice definišu korake, procese i procedure koje treba da slede lokalne samouprave (LS) u postupku procene uticaja projekata izgradnje lokalnih puteva na prirodno i društveno okruženje. Takođe, smernice daju minimalne zahteve o prosečnim uslovima u pogledu analize uticaja na životnu sredinu i održivost i predstavljaju interno stručno uputstvo za LS.

Smernice sadrže i pregled relevantnog nacionalnog zakonodavstva u oblasti životne sredine i pravnog režima Republike Srbije date u Prilogu 6.

5. INSTITUCIONALNA ODGOVORNOST

Organ lokalne samouprave nadležan za poslove zaštite životne sredine (OLSŽS) biće odgovoran da sprovođenje odredbi ovih smernica. OLSŽS će imati glavnu odgovornost u vezi sa implementacijom Projekta, koordinacijom projekta, aktivnostima praćenja i izveštavanja.

OLSŽS će biti odgovoran za obezbeđivanje pravilnog upravljanja uticajima na životnu sredinu svih Projektnih aktivnosti, sprovođenje nadzora životne sredine (monitoring), pregleda dokumentacije, obilaska gradilišta i komunikacije sa Izvođačem radova, nadzornim organima i drugim organima lokalne samouprave (inspekcija i sl.).

Takođe, OLSŽS treba da prati usklađenost aktivnosti Izvođača radova sa zahtevima definisanim u Planovima upravljanja zaštitom životne sredine (PUŽSD/ČLPUŽSD), lokacijskim uslovima i da obilazi lokaciju gradilišta najmanje jednom mesečno i popuni kontrolnu listu. Detaljan dijagram upravljanja projektom u tekstu ispod.

Ukupno upravljanje projektom je u nadležnosti Nosioca projekta (LS ili njene jedinice OLSŽS gdje je prikladnije)

Nabavka projekta: Nosioc projekta sprovodi proceduru nabavke za izradu projektne dokumentacije lokalnog puta

Proceduru "skrininga" životne sredine i društvenog okruženja je završio Nosioc projekta, što rezultira definisanjem odgovarajućeg dokumenta potrebnog za projekat (SPUŽS, PUŽSD ili ČLPUŽSD)

Nabavka projekta: Nosioc projekta sprovodi proceduru nabavke za izradu projektne dokumentacije lokalnog puta

Projekt za izgradnju/rekonstrukciju/rehabilitaciju lokalnih puteva i odgovarajuću dokumentaciju vezanu za životnu sredinu priprema konsultant za projektovanje

Nabavka radova: Nosilac projekta sprovodi proceduru nabavke radova za izradu projektne dokumentacije lokalnog puta. Odgovarajući dokument vezan za zaštitu životne sredine (SPUŽS, PUŽSD ili ČLPUŽSD) uključen u Tendersku dokumentaciju

Nabavka usluga nadzora projekta: Nosilac projekta sprovodi proceduru nabavke za nadzor projekta. Zahtevi životne sredine i društvenog okruženja uključeni u Tendersku dokumentaciju

Radove po projektnoj dokumentaciji izvodi Izvođač radova, u skladu sa zahtevima životne sredine i društvenog okruženja. Izvođač radova podnosi svoje izveštaje o napretku Nosiocu projekta na mesečnom nivou

Radove u okviru projekta prati konsultant za nadzor, koji podnosi izveštaje o napretku Nosiocu projekta na mesečnom nivou

Dijagram upravljanja projektom

Specifične odgovornosti za identifikaciju, procenu i rešavanje aspekata životne sredine i društvenog okruženja projektnih aktivnosti su postavljene na sledeći način:

- Priprema PUŽSD/ČLPUŽSD – izrađuje projektant, a podloge obezbeđuje LS pod bliskim rukovodstvom i podrškom OLSŽS, u okviru projektnog zadatka za izradu projektne dokumentacije;
- Pregled i odobrenje PUŽSD/ČLPUŽSD – od strane OLSŽS;
- Integracija PUŽSD/ČLPUŽSD u tendersku dokumentaciju i odgovarajuće ugovore – od strane LS i OLSŽS;
- Implementacija PUŽSD/ČLPUŽSD od strane angažovanog Izvođača radova;
- Praćenje i izveštavanje o usklađenosti sa Smernicama i PUŽSD/ČLPUŽSD od strane nadzornog inženjera.

6. PROCENA I UPRAVLJANJE RIZICIMA I UTICAJIMA NA ŽIVOTNU SREDINU I DRUŠTVENO OKRUŽENJE

Aktivnosti povezane sa izgradnjom lokalnih puteva imaju različit stepen uticaja na životnu sredinu koji se kreću od malih, preko umerenih do značajnih. Svakako treba imati na umu da određeni projekti koji se realizuju za najkapacitetnije lokalne saobraćanice (K1 i K2) i u osetljivom prirodnom i društvenom okruženju mogu imati značajan negativan rizik ili uticaj na društveno okruženje i/ili životnu sredinu.

Ove smernice predstavljaju uputstvo za pripremu odgovarajućih dokumenata/instrumenata koji će se koristiti za izradu projektne dokumentacije i izgradnju lokalnih puteva. Odgovarajući dokumenti koje treba pripremiti kada se identifikuje i definiše lokacija projekata, uključuju

planove upravljanja životnom sredinom i društvenim okruženjem (PUŽSD) ili ček liste za upravljanje životnom sredinom i društvenim okruženjem (ČLPUŽSD).

Projekti koji mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu i društveno okruženje, biće predmet procesa donošenja odluke o potrebi izrade procene uticaja i rezultiraće zahtevom za izradu Studije o proceni uticaja na životnu sredinu i društvo (ZOPPU). Ovaj deo procesa ZOPPU koji određuje da li je ZOPPU potrebna ili ne, obično je poznat kao "Skrining projekta".

7. KORIŠĆENJE RESURSA I SPREČAVANJE ZAGAĐENJA

Radovi na projektovanju i izgradnji lokalnih puteva obuhvatiće upotrebu niza materijala kao što su kameni materijali, beton, asfalt, cement i ostalo. Pored toga, projekti mogu uzrokovati značajno korišćenje prirodnih resursa poput šljunka/peska i kamena iz izvorišta materijala u zoni vodotokova i kamenoloma. Takođe, očekuju se i određene količine građevinskog otpada. U idealnom slučaju, građevinski otpad bi trebalo ponovo koristiti, tamo gde je to izvodljivo i prihvatljivo, dok bi se neupotrebljive frakcije odlagale na namenske lokacije u skladu sa odlaganjem građevinskog otpada u lokalnoj samoupravi. U slučaju da lokalna samouprava ne raspolaže takvim lokacijama, sav građevinski otpad treba predati ovlašćenim Operaterima u skladu sa zakonom o upravljanju otpadom.

Kroz primenu procedura i mera navedenih u ovim smernicama, PUŽSD i ČLPUŽSD, lokalne samouprave će izbeći ili minimizirati emisije zagađujućih materija u životnu sredinu i obezbediti usklađenost sa dobrom građevinskom praksom, i sastavni su deo SPUŽS, PUŽSD i ČLPUŽSD. Mere ublažavanja koje se propisuju ovim smernicama treba da obezbede i odgovarajuće rukovanje, skladištenje, korišćenje i odlaganje opasnih i neopasnih materijala i drugog otpada i sastavni su deo svakog PUŽSD/ČLPUŽSD.

SPUŽS, PUŽSD i ČLPUŽSD treba da budu sastavni deo tenderske dokumentacije i ugovora za izvođenje građevinskih radova.

8. KLIMATSKA OTPORNOST

Klimatske promene su jedan od najvećih izazova sa kojima se svi suočavamo. Promene uslova i učestalosti ekstremnih vremenskih pojava mogu da izazovu povećana oštećenja infrastrukture u kratkom i srednjem roku, što rezultira zastoja u saobraćaju, povećanim bezbednosnim rizicima i većim troškovima rada i održavanja. Klimatska zaštita je proces koji integriše mere ublažavanja klimatskih promena i prilagođavanja tokom razvoja infrastrukturnih projekata. Proces je podeljen u dva stuba (ublažavanje i adaptacija) i dve faze (skrining i detaljna analiza).

Mere adaptacije treba da budu uključene u projekte lokalnih puteva, kao i analiza osetljivosti. Lokalni putevi su obično dugotrajni i mogu biti izloženi mnogo godina promenljivoj klimi sa sve nepovoljnijim i češćim ekstremnim vremenskim i klimatskim uticajima. Zbog toga je neophodno preduzeti određene korake i mere prilikom projektovanja lokalnih puteva kako bi se na adekvatan način kvantifikovao i valorizovao uticaj klimatskih promena.

Kada je reč o lokalnim putevima, praksa je pokazala da su oni mnogo više ugroženi uticajem klimatskih promena nego putevi višeg reda. Učestalost padavina dovodi do aktiviranja klizišta i nestabilnosti kosina. Prilikom aktiviranja klizišta, nastaje veća materijalna šteta na kolovozu i objektima, a može doći i do potpunog prekida saobraćaja i ugrožavanja bezbednosti učesnika u saobraćaju.

Projektant lokalnih puteva treba da dostavi LS, sve potrebne informacije u vezi sa klimatskim promenama, koje verifikuje prihvatljiv nivo rezidualnih klimatskih rizika, uz dužno poštovanje

svih zakonskih, tehničkih ili drugih zahteva, koristeći metodologiju datu u Tehničkom uputstvu o klimatskoj otpornosti infrastrukture u periodu 2021-2027.⁵

Zbog svega gore navedenog, svaki projekat treba da sadrži najtipičnije mere prilagođavanja najčešćim klimatskim promenama, kako bi se povećala otpornost lokalnih puteva na klimatske promene, kao što su:

- povećan kapacitet putne drenaže i propusta duž ugroženih deonica lokalnih puteva,
- adekvatna razmatranja budućih ekstremnih temperatura za kolovozne konstrukcije i mostove (npr. za dilatacione spojeve mosta),
- dovoljna visina iznad vodotokova, potencijalno sumnjivih na plavljenja;
- adekvatna zaštita stubova mostova i stabilnost srednjih stubova koji se nalaze u ili duž bujičnih vodotokova i reka,
- adekvatnu otpornost na buduće divlje požare i suše i itd..

9. ZDRAVLJE I BEZBEDNOST ZAJEDNICE

S obzirom na karakter i lokalni značaj projektovanja i izgradnje lokalnih puteva, neophodne su rane konsultacije sa zainteresovanim stranama, koje mogu da utiču, da budu pogođene ili samo misle da su pogođene odlukom ili aktivnošću.

Lokalna zajednica će verovatno biti pogođena negativnim uticajima tokom izvođenja građevinskih radova (emisije buke, vibracije, prašina, smanjena pristupačnost i itd.) i treba je konsultovati tokom faze planiranja i faze implementacije projekata lokalnih puteva. Procedura angažovanja zajednice predstavljena je u Poglavlju 13 ovog dokumenta (Angažovanje zainteresovanih strana).

Za projekte sa značajnim negativnim uticajima na pogođene zajednice, proces konsultacija će obezbediti njihove besplatne, prethodne i informisane konsultacije i olakšati njihovo informisano učešće. Informisano učešće uključuje organizovane i učestale konsultacije. Nosilac projekta u svoj proces donošenja odluka uključuje stavove pogođenih zajednica o pitanjima koja ih se direktno tiču, kao što su predložene mere za ublažavanje, podela razvojnih koristi i mogućnosti i pitanja implementacije. Nosilac projekta će dokumentovati ceo proces, posebno mere koje će biti preduzete da bi se izbegli ili minimizirali rizici i štetni uticaji na ugrožene zajednice. U tom smislu, neophodno je postavljanje odgovarajuće signalizacije i obezbeđenje mera za ublažavanje prekomerne buke i prašine kroz odgovarajuće studije i/ili planove ublažavanja i upravljanja (SPUŽS, PUŽSD i ČLPUŽSD).

Planovi upravljanja bezbednošću saobraćaja sa odgovarajućim merama za osiguranje bezbednosti i dobrobiti lokalnih zajednica i učesnika u saobraćaju tokom izgradnje lokalnih puteva, biće pripremljeni u saradnji sa lokalnim vlastima, uključujući saobraćajnu policiju. Ovo je posebno važno za klase projektovanja K1 i K2.

Plan upravljanja saobraćajem će pripremiti Izvođač radova pre početka radova na izgradnji lokalnog puta. Izvođač, takođe ima obavezu da pripremi Planove reagovanja u vanrednim situacijama sa procedurama za reagovanje za slučaj curenja ili izlivanja opasnih materija, emisija u vodu, požara i drugih (ne) predviđenih akcidentnih situacija.

10. EKSPROPRIJACIJA ZEMLJIŠTA, OGRANIČENJA KORIŠĆENJA ZEMLJIŠTA I PRINUDNO PRESELJENJE

Tamo gde je prisilno preseljenje neizbežno, biće svedeno na minimum i biće primenjene odgovarajuće mere za ublažavanje negativnih uticaja na raseljena lica (i na zajednice koje

⁵ EU Commission -Tehničko uputstvo o klimatskoj otpornosti infrastrukture u periodu 2021-2027.

primaju raseljena lica). Ove aktivnosti treba da budu pažljivo planirane i sprovedene, u skladu sa zakonskom regulativom Republike Srbije.

11. OČUVANJE BIODIVERZITETA I ODRŽIVO UPRAVLJANJE ŽIVIM PRIRODNIM RESURSIMA

U fazi dodeljivanja kategorije rizika na životnu sredinu i društveno okruženje, projektima lokalnih puteva (skrining), LS i njihovo OLSŽS treba da identifikuju, da li će se projektne aktivnosti obavljati u zaštićenim područjima uzimajući u obzir nacionalno i međunarodno priznata i određena zaštićena područja. Ako se lokalni put nalaze u zaštićenim zonama, treba preduzeti sledeće korake:

- Predstavnik OLSŽS treba da izvrši obilazak lokacije. Obilazak lokacije treba da se identifikuje približna/tačna lokacija lokalnog puta u pogledu blizine zaštićenih područja, ako je to moguće, vrstu aktivnosti predloženih za izgradnju u okviru planskih dokumenata za projekat i druge detalje;
- Pribavi uslove nadležnih institucija za zaštitu prirode i mišljenje Ministarstva zaštite životne sredine o tome da li će predloženi projekat uticati na postojeća (kritična) staništa.

Izrada PUŽSD dokumenta je obavezna za ovu vrstu projekata. Dodatno, za projekte koji se realizuju u okviru zaštićenog prirodnog dobra, Nosilac projekta je u obavezi da pred nadležnim organom pokrene postupak procene uticaja na životnu sredinu koji može rezultirati zahtevom za izradom Studije o proceni uticaja na životnu sredinu (ZOPPU).

Zaštićeno područje (ZP)	Karakteristike područja
Strogi rezervat prirode (SRP)	Predeo neizmenjenih prirodnih odlika sa reprezentativnim prirodnim ekosistemima.
Specijalni rezervat prirode (SpRP)	Predeo sa neizmenjenim ili neznatno izmenjenom prirodom, koja je od naročitog značaja zbog njene jedinstvenosti, retkosti ili reprezentativnosti.
Nacionalni park (NP)	Predeo sa većim brojem raznovrsnih prirodnih ekosistema od nacionalnog značaja, istaknutih predeonih odlika i kulturnog nasleđa, gde ljudi žive u harmoniji sa prirodom.
Spomenik prirode (SP)	Uglavnom manja neizmenjena ili delimično izmenjena prirodna prostorna celina, nalazište ili fenomen, koji je fizički jasno izražen, prepoznat i/ili jedinstven, kao i sa reprezentativnim geomorfološkim, geološkim, hidrografskim, botaničkim i/ili još nekim karakteristikama.
Zaštićeno stanište (ZS)	Predeo u koji obuhvata jedan ili više tipova prirodnih staništa značajnih za očuvanje jedne ili više populacija divljih vrsta i njihovih zajednica.
Predeo izuzetnih odlika (PIO)	Predeo prepoznatljivog izgleda sa značajnim prirodnim, biološkim, ekološkim, estetskim i kulturno-istorijskim vrednostima
Park prirode (PP)	Predeo dobro očuvanih prirodnih vrednosti sa pretežno sačuvanim prirodnim ekosistemima i živopisnim pejzažima, namenjeno očuvanju ukupne geološke, biološke i predeone raznovrsnosti.

Pregled zaštićenih područja – Zakon o zaštiti prirode⁶

⁶ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/S>

12. ZAŠTITA KULTURNOG NASLEĐA

Na projektima izgradnje lokalnih puteva realizovaće se građevinski radovi na iskopima, transport zemljanog materijala, izrada kolovozne konstrukcije, mostova i ostalih pratećih građevinskih objekata. Ove vrste aktivnosti mogu dovesti do fizičkog kontakta sa poznatim i nepoznatim kulturnim resursima, što može dovesti do tzv. slučajnih nalaza. Iz tog razloga, ove smernice uključuju odredbe o slučajnim nalazima i potrebnim aktivnostima koje se u tim slučajevima preduzimaju.

13. ANGAŽOVANJE ZAINTERESOVANIH STRANA I DOSTUPNOST INFORMACIJA

Angažovanje zainteresovanih strana je inkluzivan proces koji treba da se sprovedi tokom životnog ciklusa svakog projekta izgradnje lokalnih puteva. Angažovanje zainteresovanih strana je najefikasnije kada se pokrene u ranoj fazi procesa razvoja projekta i sastavni je deo ranih odluka o projektu i procene, upravljanja i praćenja rizika i uticaja na životnu sredinu i društveno okruženje.

Nosilac projekta (LS) će uključiti zainteresovane strane u tekući proces, a koji uključuje obelodanjivanje informacija o projektu. Kada lokalne zajednice mogu biti pogođene rizicima ili negativnim uticajima projekta, proces angažovanja zainteresovanih strana će uključivati konsultacije sa njima. Priroda i učestalost angažovanja zainteresovanih strana će odražavati rizike projekta i negativne uticaje na pogođene zajednice. Angažovanje zajednice biće oslobođeno spoljne manipulacije, mešanja ili prinude i zastrašivanja i biće sprovedeno na osnovu blagovremenih, relevantnih, razumljivih i dostupnih informacija.

Konsultacije

Ako pogođene zajednice mogu biti podložne rizicima ili štetnim uticajima projekta, Nosilac projekta (LS) će preduzeti proces konsultacija na način koji će pogođenim zajednicama pružiti priliku da izraze svoje stavove o rizicima projekta, uticajima i merama ublažavanja, i omogućava Nosiocu projekta da ih razmotri i odgovori na njih. Efikasne konsultacije:

- treba da se zasnivaju na prethodno obelodanjivanju relevantnih i adekvatnih informacija, uključujući nacрте dokumenata i planova,
- treba da počne rano u procesu procene životne sredine i društvenog okruženja,
- fokusiraće se na rizike i negativne uticaje na životnu sredinu i društveno okruženje, kao i na predložene mere i radnje za njihovo rešavanje, i
- sprovodiće se na stalnoj osnovi, kako se pojave rizici i uticaji.

Proces konsultacija će se sprovoditi na način koji je inkluzivan i kulturno primeren. Nosilac projekta (LS) će prilagoditi svoj proces konsultacija prema jezičkim preferencijama pogođenih zajednica, njihovom procesu donošenja odluka i potrebama ugroženih ili ranjivih grupa.

Objavlјivanje informacija

Objavlјivanje relevantnih informacija o projektu pomaže pogođenim zajednicama da shvate rizike, uticaje i mogućnosti projekta. Kada je Nosilac projekta (LS) preduzeo proces procene životne sredine i društvenog okruženja, javno će objaviti dokument o proceni (SPUŽS i/ili PUŽSD). Ako zajednice mogu biti pogođene rizicima ili negativnim uticajima projekta, Nosilac projekta (LS) će takvim zajednicama omogućiti pristup informacijama o svrsi, prirodi i obimu projekta, trajanju predloženih projektnih aktivnosti i svim rizicima i potencijalnim uticajima na takve zajednice. Za projekte sa negativnim uticajima na životnu sredinu i društveno okruženje, obelodanjivanje bi trebalo da se desi rano u procesu procene, a u svakom slučaju pre nego što izgradnja projekta počne, i to kontinuirano.

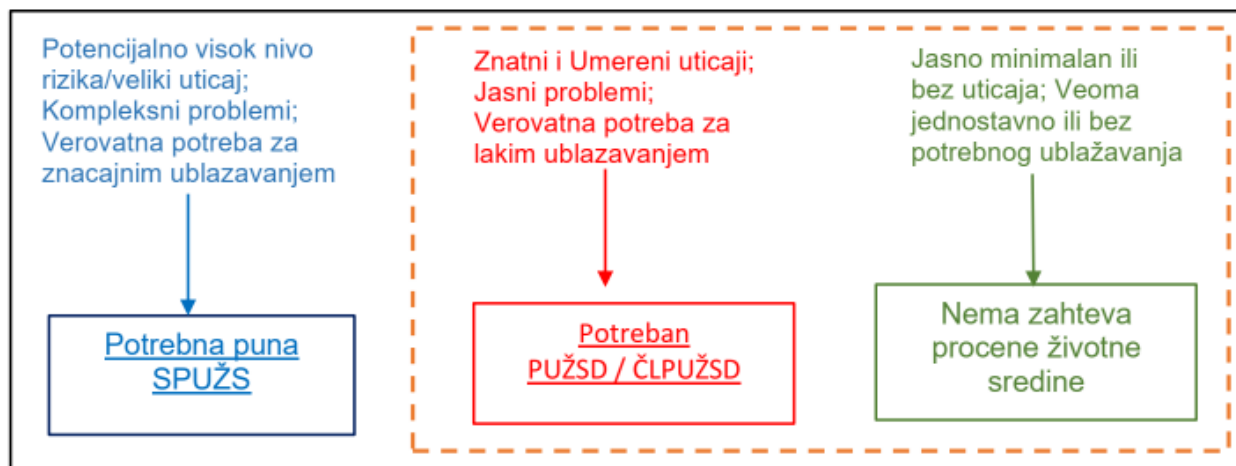
14. PROCEDURA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I DRUŠTVENOG OKRUŽENJA (ES) TOKOM PRIPREME PROJEKATA LOKALNIH PUTEVA

14.1. Procedura za identifikaciju i izradu odgovarajućih dokumenata za procenu uticaja projekata izgradnje lokalnih puteva na životnu sredinu i društveno okruženje

Korak 1 – Skringing životne sredine i društvenog okruženja (ES)

Skringing procedura treba da pomogne LS i njegovom OLSŽS-u da utvrdi rizik na životnu sredinu, povezan sa predloženim aktivnostima na izgradnji lokalnih saobraćajnica, dodeli odgovarajuće kategorije rizika po životnu sredinu i identifikuje tip dokumenta koji će izraditi projektant.

Predložena muštra Skringing obrasca koji mogu da koriste LS i OLSŽS nalazi se u Prilogu 1 ovih smernica.

Dijagram skringinga

Korak 2 – Utvrđivanje rizika

Na osnovu obrasca za skringing ES, OLSŽS utvrđuje rizik i vrstu potrebnih dokumenata koju treba izraditi i uključiti u projektnu dokumentaciju.

Preliminarni skringing za najveći broj projekata lokalnih puteva, uglavnom identifikuje tri /3/ kategorije projekata i to sa:

- značajnim rizikom SPUŽS
- umerenim rizikom..... PUŽSD ili ČLPUŽSD
- niskim rizikom..... nije potrebna izrada ES dokumenata

Posebna kategorija je ona koja podrazumeva visoke rizike po životnu sredinu i društveno okruženje, projekti koji se realizuju u zaštićenim područjima i koji uključuju postupak odlučivanja o potrebi izrade procene uticaja na životnu sredinu. Za takve projekte, saglasno odluci nadležnog organa može biti zahtevana Studija o proceni uticaja na životnu sredinu.

Kada se utvrdi nivo rizika, LS će kroz nabavku konsultantske usluge projektovanja obezbediti i izradu sledećih dokumenata:

- PUŽSD sa projekte sa značajnim rizikom (ugledni primer dat u Prilogu 2),
- Ček listu upravljanja životnom sredinom i socijalnim uticajima sa umerenim/niskim rizikom (ČLPUŽSD - ugledni primer dat u Prilogu 3),
- Studiju o proceni uticaja na životnu sredinu, ukoliko je njena izrada zahtevana Rešenjem nadležnog organa za poslove zaštite životne sredine.

OLSŽS će pažljivo nadgledati i olakšati pripremu predmetnih dokumenata.

Korak 3 – Priprema projektne dokumentacije

Korak 4 – Pregled PUŽSD i ČLPUŽSD

Korak 5 – Javno objavljivanje dokumenata, javne konsultacije

Korak 6 – Uključivanje PUŽSD i ČLPUŽSD u tendersku dokumentaciju i ugovore sa izvođačima/nadzornim inženjerima.

15. IMPLEMENTACIONI ARANŽMAN I IZVEŠTAVANJE NA PROJEKTU

LS i njihovo OLSŽS će biti odgovorni za primenu odredbi ovih smernica od strane ostalih učesnika, kao što su Nadzorni organ i Izvođači radova.

OLSŽS će biti odgovorno za obezbeđivanje pravilnog upravljanja životnom sredinom, pre svega za sprovođenje nadzora životne sredine, pregled dokumentacije, poseta gradilištu i intervju sa Izvođačem radova, Nadzornim organom (ili odgovornim licima) i drugim nadležnim osobljem iz lokalne samouprave. Obaveza OLSŽS je redovno popunjavanje ček liste date u Prilogu 5.

Nadzorni organ treba da obezbedi redovno izveštavanje o projektu, koje podrazumeva status napretka, ali i deo o pitanjima životne sredine i društvenog okruženja, sa posebnim fokusom na to koliko su ispoštovane mere zaštite životne sredine definisane u PUŽSD ili ČLPUŽSD, kako je izvršeno uključivanje zainteresovanih strana, kako se postupa sa žalbama na projekat (ugledni primer za formular žalbe dat je u Prilogu 4 ovih smernica), koja su pokrenuta kritična pitanja i kako su rešena, itd.

OLSŽS i Konsultant za nadzor (za K1 i K2) projekta, takođe treba da nadgledaju usklađenost Izvođača radova sa specifičnim PUŽSD i ČLPUŽSD i redovno prate radove na gradilištu, uz redovno popunjavanje ček liste date u Prilogu 5. ovih Smernica. Konsultant za nadzor projekta će vršiti redovno izveštavanje o napretku projekta.

Procedure izveštavanja o usklađenosti projektnih aktivnosti na životnu sredinu su sledeće:

- Nadzorni organ mesečno podnosi izveštaje Nosiocu projekta, tj. lokalnoj samoupravi;
- Projektant priprema PUŽSD/ČLPUŽSD, koji je nadziran i kontrolisan od strane lokalnih samouprava i njihovih OLSŽS;
- OLSŽS obezbeđuje integraciju PUŽSD/ČLPUŽSD u tendersku dokumentaciju i odgovarajuće ugovore za izvođenje radova;
- Izvođač radova je odgovoran za implementaciju mera definisanih u PUŽSD/ČLPUŽSD, odnosno Studiji o proceni uticaja, ukoliko je ista zahtevana Rešenjem nadležnog organa;
- Nadzorni organ ima obavezu praćenja i izveštavanja o usklađenosti sa smernicama i zahtevima definisanim u i PUŽSD/ČLPUŽSD.

16. MEHANIZAM UPRAVLJANJA ŽALBAMA

LS (Nosilac/Vlasnik projekta) će odgovoriti na zabrinutosti zajednica u vezi sa projektom. Ako Nosilac projekta predviđa potencijalne rizike ili štetne uticaje na pogođene zajednice, LS će uspostaviti žalbeni mehanizam, kako bi primio i olakšao rešavanje zabrinutosti i pritužbi pogođenih zajednica u vezi sa životnom sredinom i društvenim okruženjem. Žalbeni mehanizam treba da bude prilagođen rizicima i negativnim uticajima projekta. Trebalo bi da se bavi problemima u najranijoj fazi, koristeći razumljiv i transparentan proces koji je kulturološki prikladan i lako dostupan svim segmentima pogođenih zajednica, bez ikakvih troškova i bez odmazde. Mehanizam ne bi trebalo da ometa pristup sudskim ili administrativnim pravnim lekovima. LS će obavestiti pogođene zajednice o mehanizmu u toku procesa angažovanja zajednice.

U skladu sa dobrom praksom angažovanja zainteresovanih strana, kao i pozitivnim iskustvima na sličnim projektima u Srbiji, žalbeni mehanizam treba da sadrži minimum:

- Jasno definisanu i jednostavnu proceduru za podnošenje žalbi/sugestija;
- Vođenje evidencije o svim prigovorima, žalbama i sugestijama;
- Proceduru za razmatranje i postupanje sa žalbama, uključujući i nadležnost i
- Proceduru za odgovor na žalbe.

Upravljanje žalbama na projektu ima za cilj da omogući zainteresovanim stranama da podnesu pritužbe na sve segmente koja se tiču projekta. Za uspostavljanje žalbenog mehanizma na nivou projekta biće odgovorna LS, odnosno OLSŽS.

Informacije o procedurama koje treba slediti u cilju podnošenja žalbi, Izvođač radova će dati na oglasnim tablama, kao i na sajtu lokalne samouprave, lokalnim novinama, na lokalnom radiju, TV, flajera postavljenih na najposećenijim javnim površinama i onlajn putem javno dostupnog linka postavljenog na tabeli gradilišta i veb sajtu opštine. Za projekte koji zahtevaju izradu SPUŽS, imamo dodatni pristup informacijama od javnog značaja u skladu sa zakonom⁷.

Konkretno, svaka lokalna samouprava će obezbediti da Izvođač radova na lokaciji implementira sledeće mere:

- Izvođač će uspostaviti telefonsku vezu za žalbe, a broj telefona treba da bude javno dostupan;
- Izvođač će imenovati rešenjem/odlukom odgovorno lice za kontakt sa zajednicom koje će primati usmene žalbe i popunjavati obrasce u ime članova zajednice i tumačiti im iste kako bi bili uvereni da je žalba precizno predstavljena (Prilog 4 – Obrazac za podnošenje žalbe);
- Neformalan forum za rešavanje žalbi, kao što je redovno prisustvo u lokalnim zajednicama za rešavanje problema kroz redovni dijalog.

Izvođač radova će voditi evidenciju žalbi kako bi osigurao da svaka žalba ima individualni referentni broj, da se na odgovarajući način prati i da se evidentiraju sve preduzete akcije. Svaka pritužba će se pratiti i vršiće se procene da li je postignut napredak u njenom rešavanju. Izvođač radova će na mesečnom novou dostaviti listu žalbi OLSŽS.

Ako Izvođač radova nije u mogućnosti da reši određeni problem koji je prijavljen, ili nije nadležan za isti, ili se akcija ne zahteva, treba da pruži detaljno objašnjenje/obrazloženje o tome zašto se na to pitanje nije odgovorilo. Odgovor će takođe sadržati objašnjenje/postupak o tome kako osoba/organizacija koja je uložila žalbu može da nastavi žalbeni postupak u slučaju da ishod nije zadovoljavajući.

⁷ Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog interesa („Sl. glasnik RS“, br. 120/2004, 53/2007, 104/2009, 36/2010 i 105/2021)

Ako zainteresovana strana nije zadovoljna rešenjem koja je Izvođač i OLSŽS sprovele u reagovanju na primedbu ili žalbu, podnosilac žalbe može da traži drugi pravni lek u skladu sa zakonodavstvom Republike Srbije.

17. PRISTUP INFORMACIJAMA I JAVNE RASPRAVE

Objavljivanje relevantnih informacije o projektu lokalnih puteva, će pomoći zainteresovanim stranama da shvate društvene rizike i rizike po životnu sredinu u vezi sa Projektom, kao i uticaje i mogućnosti. U tom cilju, OLSŽS će upoznati lokalne zainteresovane strane sa planom i aktivnostima koje će se organizovati, zajedno sa mehanizmima za povratne informacije, a sve sa ciljem podizanja svesti o tome šta projekat lokalnih puteva uključuje. Isto tako, OLSŽS će javnosti staviti na raspolaganje žalbeni postupak, kako bi prikupio negativne povratne informacije i delovao na otklanjanju uzroka koji mogu dovesti do negativnih uticaja. Pre početka rada LS, odnosno OLSŽS će obezbediti informacije preko:

- Novinskih članaka u jednom od lokalnih medija,
- Obaveštenja na glavnoj oglasnoj tabli u svim mesnim zajednicama potencijalno ugroženih projektom,
- Obaveštenje na radiju o javnoj prezentaciji,
- Obezbediti kontakt osobe odgovorne i imenovane za rad sa lokalnim zajednicama na nivou OLSŽS,
- On-line informacije postavljene na veb sajt LS.

Konsultacije sa zainteresovanim stranama na nivou lokalne samouprave, će se sprovoditi tokom faze projektovanja i faze izgradnje, a evidencija o pokrenutim pitanjima vezanim za životnu sredinu i društveno okruženje i pritužbama primljenim tokom konsultacija, terenskih poseta, neformalnih diskusija, formalnih pisama itd., biće praćene, evidentirane i čuvane u kancelariji OLSŽS.

Fotografija 1. Lokalni put u naselju Gornje Zuniče (Foto: V. Popadic)

Fotografija 2. Lokalni put, detalj pejzaža u naselju Bele Vode (Foto: V.Popadic)

PRILOG 1. ČEK LISTA LOKALNE SAMOUPRAVE/SKRINING OBRAZAC - Upitnik za zaštitu životne sredine i društveno okruženje za izradu projektne dokumentacije za lokalne puteve

Naziv projekta ili opis aktivnosti (Referentni broj):					
Mesto / Opština:					
Lokacija:					
Investitor:					
Kontakt:					
Upitnik za ček listu za životnu sredine i društveno okruženje					
(Treba biti ispunjen i priložen uz tendersku dokumentaciju za nabavku usluge projektovanja)					
OPŠTA PITANJA	Da	Ne	Nije poznato	Nije primenljivo	Dodatne informacije
Klasa projektovanja (zaokruži)	K1	K2	K3	K4	
Da li su za projekat obezbeđeni Lokacijski uslovi od nadležnog organa					
Da li je projekat takvog obima da zahteva punu Procenu uticaja na životnu sredinu u skladu sa Zakonom o proceni uticaja (Lista I)					
Da li je projekat takvog obima da se može zahtevati Procena uticaja na životnu sredinu u skladu sa Zakonom o proceni uticaja (Lista II)					
PITANJA VEZANA ZA DRUŠTVENO OKRUŽENJE					
Da li je Investitor izradio plansku dokumentaciju, rešio imovinsko pravne odnose ili pribavio dokaz o dobrovoljnom ustupanju lokacije na kojoj će se realizovati projekat lokalnog puta?					
Da li implementacija projekta					

lokalnog puta rezultira raseljavanjem bilo kojeg trećeg lica koje formalno ili neformalno zauzima zemljište na kome će projekat biti projektovan/ implementiran?					
Da li projekat prolazi kroz naseljeno/a mesto/a?					Broj stanovnika:
Da li je projekat u neposrednoj blizini osetljivih/ranjivih objekta? Navesti procenjenu udaljenost.					a) Obdaništa b) Škole c) Bolnice d) Ostalo
Da li je projekat u zoni ili neposrednoj blizini industrijske zone?					a) Vrsta industrijske zone b) Udaljenost c) Blizina železničke pruge d) Ostalo
PITANJA VEZANA ZA ŽIVOTNU SREDINU					
Aktivnosti na lokaciji					
Da li će projekat biti u ili neposrednoj blizini zaštićenog područja: - Strogi rezervat prirode (SRP) - Specijalni rezervat prirode (SpRP) - Nacionalni park (NP) - Spomenik prirode (SP) - Zaštićeno stanište - Predeo izuzetnih odlika (PIO) - Park prirode (PP)					Ako je odgovor "Da", tada je potrebno: a) sprovesti pred naležnim organom postupak odlučivanja o potrebi procene uticaja b) pribaviti sve neophodne lokalne dozvole/ saglasnosti su dobijene. c) Ostalo
Da li će projektne aktivnosti biti sprovedene na/ili u blizini arheoloških ili kulturnih lokaliteta, odnosno objekta i kompleksa pod zakonskom zaštitom? Procenjena udaljenost?					a) Zaštićena kulturna dobra, b) Verski objekti i groblja c) Arheološki lokaliteti - парк природе;
Da li će projekat uključiti promene u nameni zemljišta i da li će uključiti radove koji mogu ugroziti okolno tlo/ zemljište					a) Erozija b) Seča šume c) Ostalo (molimo navedite):
Da li će projekat biti u zoni osetljivih vodenih ekosistema (мочваре, реке,					Ako je odgovor "Da", obavezne su konsultacije sa specijalistom za životnu sredinu

jezera i priobalna ušћа)?					a) Močvare b) Ribnjaci c) Drugo (molimo navedite):
Da li projekt preseca loviše kao prostornu celinu?					<i>Navesti detalje</i>
Da li projekat obuhvata rušenje ili izmeštanje postojećih objekata, uključujući i dalekovode?					<i>Navesti detalje</i>
Da li će projekat zahtevati seču šume?					Navesti detalje (površina, vrsta šume, vlasništvo,
Zaštita kvaliteta vazduha					
Da li se projekat nalazi u blizini lokalnih smetlišta komunalnog otpada? Udaljenost? Koordinate?					Stanje na smetlišu: a) Aktivno b) Povremeno se čisti c) Ostalo
Da li se projekat nalazi u blizini deponije industrijskog otpada? Udaljenost? Koordinate?					a) Pepelišta b) Otpad iz železara/rudnika c) Jalovišta d) Bilo koji drugi materijali koji se može smatrati opasnim e) Ostalo (molimo navedite) Stanje na deponiji:
Da li će za projekat izvor materijala biti iz postojećih kamenoloma, postojećih asfaltnih postrojenja ili betonskih baza?					<i>Navesti detalje</i>
Da li je za projekat predviđeno miniranje (kamena ili drugih materijala)?					
Zaštita kvaliteta vode					
Da li se projekat nalazi u zoni gde može doći do povećanja emisija zagađujućih materija u vodu?					a) U zoni poljoprivrednog zemljišta (potencijalna upotreba pesticida i veštačkog đubriva) b) Otpadne vode se izlivaju u zoni budućeg puta c) Drugo (molimo navedite)
Da li se projekat nalazi u zoni vodozahvata pijaćih voda ili u neposrednoj blizini? Procenjena udaljenost?					a) Bunari/kaptaže b) Udaljenost c) Broj domaćinstava koji se snabdeva vodom d) Magistralni/lokalni cevovodi e) Postrojenja za pripremu vode za piće

Da li će projekat uključiti površine koje su osjetljive na eroziju?					<ul style="list-style-type: none"> a) Projekat neće uključiti aktivnosti za koje je verovatno da bi povećale eroziju b) Zasadi/ plantaže na padinama c) Povećanje ispaše na osjetljivim područjima d) Ostalo (molimo navedite):
Da li se projekat nalazi u zoni vodnih objekata ili u neposrednoj blizini? Procenjena udaljenost?					<ul style="list-style-type: none"> a) Objekti za navodnjavanje b) Objekti za prečišćavanje otpadnih voda c) Objekti za zaštitu od poplava
Da li će projekat uticati na regionalne vode?					
Da li izgradnja lokalnog puteva obuhvata propuste, mostove i druge objekte (molimo opišite)					
Klimatske promene					
Da li lokalni put prolazi kroz područja u kojima su registrovani ekstremni vremenski događaji?					
Da li lokalne klimatske projekcije (ako postoje) predviđaju akutne klimatske promene u oblasti izgradnje lokalnog puta?					
Da li su infrastrukturni objekti u blizini projektnog područja (bliže od 10km, ako postoje) oštećeni/zatvoreni/delimično zatvoreni zbog ekstremnih vremenskih prilika? Ako da, u kojoj meri i kada?					
Da li postojeća projektna dokumentacija (ako je dostupna) uzima u obzir efekte klimatskih promena?					
Ako je na terenu zabeležena neka situacija koja nije na ovoj listi, navedite:					

Izveštaj o skriningu (popunjavanje OLSŽS)

Rezultat skrininga:

Naziv projekta:
Korisnik (jedinica lokalne samouprave):
Kategorija rizika uticaja na životnu sredinu <ul style="list-style-type: none">• Značajno• Umereno
Neophodan "due diligence" u vezi sa zaštitom životne sredine (Molimo navedite neophodnu dokumentaciju u zavisnosti od kategorije rizika i uticaja na životnu sredinu) Za projekte značajnog rizika: <ul style="list-style-type: none">• Plan za upravljanje uticajima projekta na životnu sredinu i društveno okruženje (PUŽSD)• Ostali zahtevi: _____
Za projekte umerenog rizika: <ul style="list-style-type: none">• ČLPUŽSD• Ostali zahtevi: _____
Projekti lokalnih puteva u zaštićenom području, kategorije projektovanja K1 ili K2: Potrebno je pokrenuti postupak pred nadležnim organom o potrebi izrade studije o proceni uticaja na životnu sredinu (SPUŽS).
Obaveza obelodanjivanja: (Molimo označite obavezu obelodanjivanja gore navedenih dokumenata u zavisnosti od kategorije projekta) Za projekte umerenog rizika: <ul style="list-style-type: none">- objaviti dokument na veb stranici Lokalne/ih samouprave/a,- štampana kopija treba da bude dostupna javnosti (u prostorijama Lokalne/ih samouprave/a),- treba uspostaviti žalbeni mehanizam za zainteresovane strane i širu javnost, kako bi mogli da podnose komentare – putem pošte, veb stranice ili na druge načine. Za projekte sa značajnim rizikom: <ul style="list-style-type: none">- objaviti dokument na veb stranici nadležnog organa,- javnost treba uključiti u proceduru procene uticaja na životnu sredinu kroz javni konsultativni sastanak (organizovan u blizini potencijalno pogođenih lica),- štampana kopija dokumenta treba da bude dostupna javnosti,- treba uspostaviti žalbeni mehanizam za zainteresovane strane, kako bi mogli da podnose komentare/sugestije/predloge – putem pošte, veb stranice ili na druge načine.

Identifikovani uticaji na životnu sredinu (kratak opis i napomena o značaju):

Društveni uticaji i uticaji na kulturno nasleđe:

Dodatni komentari:

Ime, prezime i potpis odgovornog lica koje je popunilo upitnik:

Datum:

NAPOMENA: Ova ček lista je sastavni deo tenderske dokumentacije za nabavku usluge projektovanja

Fotografija 3 i 4. Lokalni put u selu Slovac, opština Lajkovac (Foto: V. Popadić)

Fotografija 5. Lokalni put u selu Bajevac, opština Lajkovac (Foto: V. Popadić)

PRILOG 2. SADRŽAJ PLANA ZA UPRAVLJANJE UTICAJIMA PROJEKTA NA ŽIVOTNU SREDINU I DRUŠTVENO OKRUŽENJE – PUŽSD (za projekte sa značajnim/ umerenim rizikom)

PUŽSD se sastoji od skupa mera za ublažavanje i praćenja uticaja na životnu sredinu, kao i institucionalnih mera koje treba preduzeti tokom projektovanja, implementacije i rada projekta, kako bi se eliminisali negativni rizici i uticaji na životnu sredinu i društveno okruženje, ili sveli na prihvatljive nivoe. PUŽSD uključuje potrebne mere za sprovođenje ovih aktivnosti. LS će:

- Identifikovati skup odgovora na potencijalno negativne uticaje;
- Utvrditi zahteve za realizaciju, kako bi odgovori bili efikasni i blagovremeni; i
- Opisati način za ispunjavanje ovih zahteva.

Sadržaj PUŽSD-a će uključivati sledeće:

a) Ublažavanje uticaja

PUŽSD identifikuje mere i aktivnosti u skladu sa hijerarhijom ublažavanja potencijalnih negativnih uticaja na životnu sredinu i društveno okruženje, i dovođenje istih na prihvatljiv nivo. Takođe, PUŽSD će uključiti kompenzacione mere, ako je to primenljivo. Konkretno, PUŽSD:

- Identifikuje i sumira sve potencijalne negativne uticaje na životnu sredinu i društveno okruženje (uključujući i one koji uključuju nedobrovoljno preseljenje);
- Opisuje – sa tehničkim detaljima – svaku meru ublažavanja, uključujući vrstu uticaja na koji se odnosi i uslove pod kojima je potrebna (npr. kontinuirano ili u slučaju nepredviđenih situacija);
- Procenjuje sve potencijalne uticaje ovih mera na životnu sredinu i društveno okruženje; i
- Uzima u obzir, i u skladu je sa drugim planovima ublažavanja koji su potrebni za projekat (npr. za nedobrovoljno preseljenje ili kulturno nasleđe).

b) Monitoring

PUŽSD identifikuje ciljeve monitoringa i definiše vrstu monitoringa, u zavisnosti od procenjenih uticaja u proceni životne sredine i društvenog okruženja i merama ublažavanja opisanim u PUŽSD-u. Konkretno, deo za monitoring PUŽSD-a pruža:

- Specifičan opis i tehničke detalje mera praćenja, uključujući parametre koji će se meriti, metode koje će se koristiti, lokacije uzorkovanja, učestalost merenja, odgovornost i procenjeni budžet;
- Procedure praćenja i izveštavanja kako bi obezbedili rano otkrivanje uticaja koji zahtevaju određene mere ublažavanja, i
- Daje informacije o napretku i rezultatima ublažavanja.

c) Razvoj kapaciteta i obuka

Da bi podržao pravovremenu i efikasnu implementaciju komponenti životne sredine i društvenih mera ublažavanja, PUŽSD se oslanja na procenu postojećih uloga i sposobnosti odgovornih strana na lokacijama, odnosno na nivou lokalne samouprave.

Konkretno, PUŽSD daje specifičan opis institucionalnih aranžmana, identifikujući koja je strana odgovorna za sprovođenje mera za ublažavanje i praćenje (npr. za rad, nadzor, monitoring, korektivne mere, finansiranje, izveštavanje i obuku osoblja).

Za jačanje kapaciteta upravljanja životnom sredinom i društvenim okruženjem u nadležnim lokalnim samoupravama za implementaciju, PUŽSD može preporučiti privremeno proširenje

kapaciteta ili dodatnu obuka osoblja koje može biti potrebno za podršku u implementaciji mera ublažavanja i svih drugih preporuka vezanih za procenu životne sredine i društvenog okruženja.

d) Raspored implementacije i procene troškova

- Plan implementacije mera koje se moraju sprovesti kao deo projekta, faznost i koordinaciju sa ostalim planovima tokom implementacije projekta (pre svega za K1 i K2),
- Procenu tekućih troškova i izvore sredstava finansiranja za implementaciju PUŽSD-a. Ova sredstva su takođe integrisane u tabele ukupnih troškova projekta.

e) Integracija PUŽSD-a sa Projektom

Odluka LS da se nastavi sa projektom delimično je zasnovana na očekivanju da će PUŽSD biti efikasno sproveden. Shodno tome, svaka od mera i aktivnosti koje treba da se sprovedu, biće jasno definisane, uključujući pojedinačne mere i radnje za ublažavanje, praćenje i institucionalne odgovornosti koje se odnose na svaku od njih.

Sadržaj PUŽSD

ESMP se sastoji od skupa mera ublažavanja, praćenja i institucionalnih mera koje treba preduzeti tokom implementacije i rada projekta kako bi se eliminisali negativni rizici i uticaji na životnu sredinu i društveno okruženje, nadoknadili ili smanjili na prihvatljive nivoe. ESMP takođe uključuje mere i radnje potrebne za sprovođenje ovih mera. Sadržaj ESMP-a će uključivati sledeće:

I. UVOD, OPIS PROJEKTA, OSNOVNI PODACI

- Stanovništvo,
- Zdravlje i bezbednost,
- Geologija i zemljište,
- Klimatske karakteristike,
- Seizmologija,
- Kvalitet vazduha,
- Otpad i korišćenje resursa
- Vodni resursi,
- Zemljište,
- Flora i fauna,
- Buka i vibracije,
- Kulturna baština,
- Pejzaž i materijalna dobra

II. OSETLJIVI RECEPTORI POTENCIJALNI UTICAJ I PROCENA UTICAJA

PUŽSD identifikuje i sumira sve predviđene negativne uticaje na životnu sredinu i društveno okruženje, fokusirajući se na:

- Potencijalni uticaji na kvalitet vazduha,
- Potencijalni uticaji na vode (zaštita podzemnih i površinskih voda) i zemljište,
- Uticaj tokova otpada,
- Potencijalni uticaji na zdravlje i bezbednost radnika i zajednice,
- Potencijalni društveno-ekonomski uticaji, uključujući one koji uključuju prisilno preseljenje,
- Uticaj buke i vibracija,
- Potencijalni uticaji na floru i faunu,
- Potencijalni uticaji na kulturno nasleđe,
- Potencijalni uticaji na pejzaž i materijalna dobra.

III. IZGRADNJA KAPACITETA I OBUKE ZA LOKALNE SAMOUPRAVE I JAVNE KONSULTACIJE

IV. PLAN ZA UBLAŽAVANJE UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU I DRUŠTVENO OKRUŽENJE

PUŽSD identifikuje mere i aktivnosti u skladu sa hijerarhijom ublažavanja, koje smanjuju potencijalne negativne uticaje na životnu sredinu i društveno okruženje na prihvatljive nivoe. Plan će uključivati kompenzacione mere, ako je primenjivo. Konkretno, PUŽSD:

- identifikuje i sumira sve potencijalne negativne uticaje na životnu sredinu i društveno okruženje,
- opisuje, sa tehničkim detaljima, svaku meru ublažavanja, uključujući vrstu uticaja na koju se odnosi i uslove pod kojima je potrebna, zajedno sa projektima, opisima opreme i operativnim procedurama, prema potrebi,
- procenjuje sve potencijalne uticaje na životnu sredinu i društveno okruženje ovih mera; i
- uzima u obzir i u skladu je sa drugim planovima ublažavanja koji su potrebni za projekat (npr. za nedobrovoljno preseljenje ili kulturno nasleđe)

V. PLAN MONITORINGA ŽIVOTNE SREDINE

PUŽSD identifikuje ciljeve praćenja i specificira tip monitoringa, povezanim sa uticajima koji su procenjeni tokom procene životne sredine i društvenog okruženja i merama ublažavanja. Konkretno, deo za praćenje ESMP-a pruža:

- specifičan opis i tehničke detalje mera praćenja, uključujući parametre koji će se meriti, metode koje će se koristiti, lokacije uzorkovanja, učestalost merenja, granice detekcije (gde je prikladno) i definiciju pragova koji će signalizirati potrebu za korektivne radnje; i
- procedure praćenja i izveštavanja.

VI. RASPORED SPROVOĐENJA I PROCENE TROŠKOVA

Fotografija 6. Detalj pejzaža, poljoprivredne površine u neposrednoj blizini lokalnog puta (Foto: V. Popadic)

PRILOG 3. LISTA PROVERE ZA UPRAVLJANJE ZAŠTITOM ŽIVOTNE SREDINE I SOCIJALNIM PLANOM (LPUŽŽSSP) ZA PROJEKTOVANJE I IZVOĐENJE LOKALNIH PUTEVA

DEO 1: MERE ZA UBLAŽAVANJE RIZIKA NA ŽIVOTNU SREDINU I DRUŠTVENO OKRUŽENJE			
Da li će aktivnost na odabranoj lokaciji uključivati / isključivati bilo šta od sledećih potencijalnih uticaja/rizika	Aktivnost / izdanje	Status	Dodatne reference
	A. Opšti uslovi	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A
	B. Upravljanje biodiverzitetom	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, B, C, F i H u nastavku
	C. Upravljanje vodnim resursima, kvalitetom vode i rečnim prelazima	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, C, F i D u nastavku
	D. Upravljanja kvalitetom tla i erozijom	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, D, I, L i M u nastavku
	E. Upravljanje kvalitetom vazduha	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, F, J i M u nastavku
	F. Upravljanja otpadom	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, F, M i N u nastavku
	G. Upravljanje saobraćajem	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, G, H, M i N u nastavku
	H. Upravljanje bukom i vibracijama	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, H, J i M u nastavku
	I. Zaštita kulturne baštine	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, I, K, M i N u nastavku
	J. Upravljanje miniranjem	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, J, E, H, M i N u nastavku
	K. Uključivanja zainteresovanih strana	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A i K u nastavku
	L. Plan otkup zemljišta i preseljenje – obaveza lokalne samouprave	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, D i L u nastavku
M. Upravljanja radom i radnim uslovima	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, M u nastavku	
N. Prevencija akcidentnih situacija	☐ DA ☐ NE	Pogledajte odeljak A, N u nastavku	

AKTIVNOST	PARAMETAR	KONTROLNA LISTA MERA UBLAŽAVANJA
DEO A OPŠTI USLOVI	Bezbednost i zdravlje na radu (BZR)	<p><u>Mere zaštite lokalnog stanovništva i BZR za radnike:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lokalne građevinske inspekcije i inspekcije za zaštitu životne sredine u lokalnoj samoupravi treba da budu informisane o projektnim aktivnostima izgradnje lokalnog puta; 2. Javnost u lokalnoj samoupravi treba da bude obaveštena o radovima putem

		<p>odgovarajućeg obaveštenja u medijima i/ili na javno dostupnim lokacijama (uključujući lokaciju radova, opštinsku oglasnu tabelu sa informacijama ili veb stranicu);</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Pribavljene sve zakonski potrebne dozvole za projektne aktivnosti; 4. Priprema i implementacija Izvođačevog Plana upravljanja gradilištem: <ul style="list-style-type: none"> - Odgovarajuće postavljanje znakova obaveštenja na lokaciji lokalnog puta, kao bi informisali radnike o ključnim pravilima i propisima koje treba poštovati; - Obezbediti odgovarajuća obeležavanja za izlazak i ulazak sa gradilišta/deo po deo; - Treba obezbediti adekvatan pristup svim porodičnim kućama, pijacama, igralištima za decu, seoskoj crkvi i dr.; - Postaviti trake upozorenja, na odgovarajućim mestima, koje upozoravaju na zabranjen ulazak nezaposlenim licima na gradilište; - Privremeno skladište materijala treba da bude jasno obeleženo; 5. Izrada i implementaciju Plana upravljanja saobraćajem (obavezno za klase projektovanja K1 i K2), pre početka radova; 6. Svi radovi će se obavljati na bezbedan i disciplinovan način koji je osmišljen tako da se minimizira uticaj na životnu sredinu, građevinske radnike i stanovnike lokalnih zajednica koji koriste lokalni put; <p><u>Radne procedure najmanje uključuju:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ugovor o angažovanju osoblja obučenog za određena radna mesta, - Zapošljavanje samo kvalifikovanih i iskusnih radnika, - Poštovanje 8-o časovnog radnog vremena za radnike, - Uvođenje procedura rada od strane Izvođača koju treba da prate i podizvođači, - Izrada dinamičkog plana za implementaciju projektnih aktivnosti, - Sprovođenje procene rizika za svako radno mesto, - Razvoj plana BZR, sa sprovedenim obukama o BZR od strane Izvođača, - Redovni zdravstveni pregledi radnika, - Imenovati osobu odgovornu/obučenu za pružanje prve pomoći u slučaju incidenta u skladu sa zakonom RS, - Upotreba bezbednih i ispravnih građevinskih mašina. <p><u>Mere BZR za radnike:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Građevinskim mašinama treba da rukuje samo iskusno i obučeno osoblje, čime se smanjuje rizik od nesreća; 8. Radnici koji će biti angažovani, biće obučeni i pridržavaće se dobre međunarodne prakse (uvek će nositi šlemove, maske i zaštitne naočare, pojaseve i zaštitne čizme i drugu zaštitnu opremu specifičnu za rad); 9. Treba primeniti mere BZR za zajednicu i radnika (prva pomoć, zaštitna odeća za radnike, odgovarajuće mašine i alati); <p><u>Protivpožarne mere:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 10. Stalno prisustvo uređaja za gašenje požara treba obezbediti na licu mesta u
--	--	---

		<p>slučaju požara ili druge štete. Njihov položaj se saopštava radnicima i obeležava. Nivo opreme za gašenje požara mora biti procenjen kroz procenu rizika;</p> <p>11. Na lokaciji treba imenovati osobu odgovornu za zaštitu od požara;</p> <p>12. Postupci u slučaju požara se prenose svim zaposlenima;</p> <p>13. Deo lokalnog puta koji se koristi, a koji nije u izgradnji treba održavati čistim.</p>
<p>DEO B</p> <p>Upravljanje biodiverzitetom</p>	<p>Zaštita flore i faune</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pre početka radova potrebno je mapirati osetljiva područja u skladu sa projektom, i primeniti dodatne mere ublažavanja gde je to potrebno. Zabrana lova (uključujući i ribolov) će biti na snazi za sve građevinske radnike. Ograničenja brzine za vozila i ograničenje na postojeće i / ili namenske saobraćajnice će sprečiti direktan mortalitet i uznemiravanje od vozila tokom izgradnje; 2. Za najosetljivija staništa (područja sa registrovanim strogo zaštićenim divljim vrstama u skladu sa Pravilnikom o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Sl. glasnik RS”, br. 5/ 2010, 47/2011, 32/2016 i 98/2016), radovi će biti ograničeni na najmanje osetljive vremenske periode. Ako se zaštićene vrste razmnožavaju na nekom području, ptice koje brinu o svojim mladuncima ili ribe koje se uspešno mreste, radovi treba da budu ograničeni; 3. Veličinu gradilišta ograničiti, zbog minimizacije zemljišta koje će pretrpeti negativan uticaj - ukloniti minimalnu zelenu površinu; 4. Svakodnevno prikupljanje nastalog otpada, selekcija otpada, transport i konačno zbrinjavanje u skladu sa zakonom; 5. Strogo je zabranjeno sakupljanje zaštićenih vrsta biljaka u okolini gradilišta; 6. Nakon završetka građevinskih aktivnosti, lokacija treba da se vrati u stanje kao pre radova, ili ako to nije moguće, treba biti adekvatno sanirana; 7. Gradilište će biti osvijetljeno samo tamo gdje je to neophodno. Koristiće se samo izvori svetlosti bez UV zračenja, na radnim mestima ili privremenim objektima, kako bi se izbeglo privlačenje noćnih insekata i slepih miševa koji se hrane njima; 8. U oblastima sa poznatim populacijama vodozemaca ili gmizavaca ili sličnim pogodnim staništima, treba primeniti ograde za vodozemce/gmizavce oko puta, ili vrlo nisku vegetaciju kako bi se odvratile životinje od odlaska na put; 9. Sva posećena stabla na kojima bi potencijalno mogla da se nalaze gnezda za slepe miševe (tj. sa odgovarajućim šupljinama) treba ostaviti na terenu (na zemlji) 24 sata kako bi se omogućilo kretanje slepih miševa; 10. Kada god je to moguće, zabraniće se kretanje vozila van gradilišnih puteva; 11. Prilikom izgradnje mostova i drugih objekata, jedna strana reke ili potoka koji se premošćuje treba da ostane slobodna što je duže moguće, kako bi se osigurao siguran pristup, a područje oko vodotoka koji će biti poremećeno će se minimizirati postavljanjem privremenih barijera i sigurnim pristupom radnim područjima; 12. Rukovaoci građevinskih mašina i mineri bi trebalo da budu svesni osetljivosti područja i obučeni da identifikuju potencijalne posledice svojih aktivnosti, kao što su uznemiravanje divljih životinja, otvaranje karstnih depresija (vrtače, kaverne) i hidrološki poremećaji; 13. Odvodni kanali će biti planirani za prolaze za životinje, koristeći stručne preporuke

		<p>na mestima koja su utvrđena kao važna u smislu očuvanja staništa i povećanog mortaliteta zbog kolizije. Prilikom izgradnje prolaza potrebno je sačuvati okolnu floru kako bi se omogućilo prirodno kretanje životinja prema prolazu;</p> <ol style="list-style-type: none"> 14. Postaviti saobraćajne znakove i signalizaciju za vozače (treptači) sa znakovima sa životinjama (sisari) na lokacijama koje su utvrđene kao važne; 15. Zabranjeno je odlaganje otpada duž obala reka, potoka, kanala ili u močvarnim područjima; 16. Posebnu pažnju treba posvetiti očuvanju močvarnih područja; 17. Radna snaga biće upoznata sa merama za sprečavanje požara u šumi i to se neće koristiti kao metoda za čišćenje zemljišta; 18. U najvećoj mogućoj meri sečenje drveća i krčenje šikara neće se vršiti za vreme sezone razmnožavanja ptica (od marta do avgusta), posebno u zaštićenim zonama; 19. U slučaju identifikacije invazivnih vrsta, kao što su: <i>Ambrosia arthemissifolia</i>, <i>Ailanthus altissima</i>, <i>Xantium sp.</i>, treba ih odmah ukloniti; 20. Na mostovima i pod mostovima će se obezbeđivati izbočine za kretanje malih sisara (za vreme visokih vodostaja); 21. Upotreba teške mehanizacije će biti strogo ograničena na zonu gradilišta, kako bi se izbegla dodatna fragmentacija i degradacija staništa, kao i sleganje tla, posebno u zonama sa poljoprivrednim zemljištem.
<p style="text-align: center;">DEO C</p> <p style="text-align: center;">Upravljanje vodnim resursima, kvalitetom vode i rečnim prelazima</p>	<p style="text-align: center;">Zagađenje podzemnih i površinskih voda</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Primeniti dobru građevinsku praksu kako bi se minimiziralo zagađenje površinskih i podzemnih voda; 2. Dobra organizacija pravilnog skladištenja, rukovanja i svakodnevnog dopunjavanja goriva i maziva je obavezna; 3. Zabranjeno je privremeno skladištenje ili odlaganje materija štetnih za vodotokove (npr. goriva za građevinske mašine, građevinski otpad, itd.) u blizini ili u širem okruženju osetljivih projektnih lokacija, kako bi se sprečio negativan uticaj na kvalitet vode i sačuvao dobar ekološki status vodotokova; 4. Pristupne puteve treba održavati čistim i urednim kako bi se sprečilo nakupljanje blata i prljavštine koja se može spirati tokom obilnih padavina; 5. Mere upravljanja atmosferskim vodama treba organizovati na taj način kako bi se sprečila erozija i poplave; 6. Kontaminirana zemljišta moraju biti iskopana i deponovana na odgovarajuću licenciranu deponiju. Ovo bi trebalo da spreči ispiranje zagađujućih materija iz kontaminiranih zemljišta u podzemne vode (slučaj smetlišta ili deponija industrijskog otpada); 7. Projekat lokalnog puta će morati da osigura da će povratni period (1 u 100 godina) omogućiti zaštitu od poplava; 8. Upravljanje gorivom, mazivima, uljima i hemikalijama treba da se odvija na bezbednim lokacijama koja su adekvatno opremljena zaštitnim merama; 9. Vozila i opremu na gradilištu treba redovno servisirati i kontrolisati radi curenja, a sva curenja treba odmah sanirati; 10. Pranje građevinske opreme ili vozila je zabranjeno u prečniku od 50 m od vodotoka;

		<ol style="list-style-type: none"> 11. Svi materijali treba da se skladište iznad nivoa poplavne zone; 12. Aktivnosti na izgradnji mostova treba da se preduzmu kada su reke sa najmanjim vodostajm (tj. tokom letnjih meseci), kako bi se izbeglo zagađenje i zamuljivanje; 13. Zabranjeno je bacati betonski otpad u reku, pranje miksera i bilo kakvo zagađenje vodotokova od betona i cementa; 14. Na gradilištima mostova treba obezbediti prenosive toalete; 15. Izvođač će pripremiti Izjave o metodama gradnje za mostove, sa posebnim delom za zaštitu voda od zagađenja. Ove Izjave odobrava nadzorni organ.
<p style="text-align: center;">DEO D</p> <p>Upravljanja kvalitetom tla i erozijom</p>	Kvalitet zemljišta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gornji sloj zemljišta koji će biti uklonjen tokom izgradnje puta, koji treba adekvatno ukloniti i koristiti za humuziranje kosina. Mora se obezbediti očuvanje humusa na uređenim deponijama; 2. Izvorišta materijala (pesak, šljunak, zemljani materijal) se mogu otvoriti i koristiti samo u skladu sa zahtevima zaštite biodiverziteta, uz pribavljanje dozvola od nadležnog organa. Zaštićena staništa, plodna, obradiva i slična područja ne smeju se koristiti kao lokacije za deponije ili izvorišta materijala; 3. U skladu sa hijerarhijom ublažavanja, specifični planovi će se baviti identifikovanim potencijalnim uticajima. Ovi planovi uključuju: upravljanje otpadom, upravljanje opasnim materijama i prevenciji izlivanja, metode građenja, prelazi preko vodotokova, kontrolu erozije; 4. Biće imenovan nadzorni organ za zaštitu životne sredine sa punim radnim vremenom, koji će kontrolisati sprovođenje planova upravljanja za klase projektovanja K1 i K2 i 50% radnog vremena ili po potrebi za K2 i K3.
<p style="text-align: center;">DEO E</p> <p>Upravljanje kvalitetom vazduha</p>	Emisije u vazduh i kvalitet vazduha	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sprečiti nekontrolisano rasipanje građevinskog materijala izvan zone gradilišta, a vozila koja prevoze rasute materijale treba da budu pokrivena; 2. Plan upravljanja saobraćajem tokom izgradnje lokalnih puteva biće izrađen za kategorije projektovanja K1 i K2, a baviće se pitanjima vezanim za lokacije pristupnih puteva, ponašanja vozača (prebrza vožnja) i sprečavanje praznog hoda vozila; 3. Potrebno je primeniti mere za smanjenje prašine, bezbedno rušenje i odlaganje otpada u skladu sa zakonom. Potrebna je detaljna revitalizacija potencijalnih uticaja od rušenje; 4. Izvođač će osigurati da se preporuke sprovode kao što je detaljno opisano u PUŽSD i ČLPUŽSD; 5. U suvim i vetrovitim danima gradilište, transportne rute i mesta za rukovanje materijalima treba po potrebi polivati vodom; 6. Da bi se prašina svela na minimum, građevinski materijal treba da se skladišti na odgovarajućim mestima i da bude pokriven; 7. Brzinu vozila treba prilagoditi lokaciji projekta (40km/h); 8. Sve građevinske mašine moraju biti opremljene odgovarajućom opremom za kontrolu emisija; 9. Osigurati da sva vozila i mašine koriste benzin/naftu iz zvaničnih izvora tj. licencirane benzinske pumpe;

		<p>10. Osigurati da se sva transportna vozila i mašine redovno održavaju i atestiraju;</p> <p>11. Iskopavanje i druge aktivnosti raščišćavanja i zemljani radovi moraju se obavljati u dogovorenom radnom vremenu i dozvoljavajući vremenskim uslovima kako bi se izbeglo odnošenje peska i prašine u susedno područje.</p>
<p>DEO F</p> <p>Upravljanja otpadom</p>	<p>Zagađenje vode, zemljišta i vazduha, bezbednost i zdravlje na radu</p>	<p>1. Prema Zakonu o upravljanju otpadom RS, Izvođač je dužan da organizuje transport i konačno odlaganje svih vrsta opasnog i neopasnog otpada od strane ovlašćenog Operatera. Građevinski otpad, uključujući višak zemljanog materijala, mora biti odložen na lokaciju koja je odobrena od strane nadležnog organa ili lokalne samouprave. Izvođač je dužan da organizuje privremene deponije na lokacijama koje je odobrio nadzorni inženjer;</p> <p>2. Lokacije za privremeno skladištenje materijala, treba da budu izvan zona prirodnih staništa i područja unutar 50m od vodotokova. Privremeno skladište materijala će biti uređeno na način koji osigurava da neće biti klizišta. Nakon završetka građevinskih radova, privremena skladišta će biti sanirana u skladu sa zahevima nadzornog inženjera i vraćena na prvobitno stanje ili bolje;</p> <p>3. Kontejneri u kojima se skladišti zapaljiv otpad, moraju biti locirani najmanje 20 metara od linije privatnih objekta;</p> <p>4. Kontejneri sa opasnim materijama moraju biti zatvoreni, osim kada se dodaju ili uklanjaju materijali/otpad. Rukovanje, korišćenje ili skladištenje mora biti na način koji ne može izazvati curenje;</p> <p>5. Opasan otpad treba selektovati, transportovati i bezbedno odlagati samo od strane licencirane kompanije u skladu sa nacionalnim propisima.</p>
<p>DEO G</p> <p>Upravljanje saobraćajem tokom izgradnje</p>	<p>Bezbednost saobraćaja i pešaka, direktne ili indirektno opasnosti za javni saobraćaj i pešake, zagađenje vazduha</p>	<p>1. Plan upravljanja saobraćajem će biti pripremljen sa osobljem lokalne samouprave kako bi se obezbedio pravilan protok saobraćaja unutar projektnog područja (i šire) i kako bi se sprečile moguće saobraćajne nezgode;</p> <p>2. Plan upravljanja saobraćajem tokom izgradnje (TMP) mora se izraditi za kategorije projektovanja K1 i K2. Za kategorije projektovanja K3 i K4 dovoljne su mere zaštite u tekstu ispod;</p> <p>3. Primena TMP-a tokom izgradnje treba da smanji rizik za građevinske radnike i za lokalno stanovništvo u zoni izgradnje. Plan će obuhvatiti sigurnost vozila i mašina, ponašanje vozača i mašinista, prijavljivanje nesreća, istragu itd.;</p> <p>4. Svi vozači i rukovaoci građevinskih mašina će biti obučeni i informisani o detaljima upravljanja saobraćajem, koji će uključivati određene rute, radno vreme, ograničenja brzine, itd.;</p> <p>5. Potrebna je procena kretanja pešaka, kako bi se identifikovali uticaji projekta na pešake, tj. identifikacija područja gde se protok teretnih vozila povećava, a značajan broj pešaka koristi to područje. Odgovarajuće korektivne mere treba da budu osmišljene u skladu sa situacijom na terenu;</p> <p>6. Ograničenje brzine za građevinska vozila i mehanizaciju na gradilištu, kao i korišćenje postojećih pristupnih puteva, organizovaće se na način, kako bi se izbegla što je moguće više naseljena područja;</p> <p>7. Potrebno je izvršiti analizu saobraćajnih nezgoda koje su se dogodile na ključnim</p>

		<p>lokacijama na kojima se predviđa da će izgradnja novog lokalnog puta biti u interakciji sa javnim saobraćajem. Ovo bi omogućilo identifikaciju određenih područja ili raskrsnica i otkrila mesta gde bi bile potrebne dodatne mere zaštite. Poseban fokus treba biti na bezbednost dece, ako je škola u blizini;</p> <ol style="list-style-type: none"> 8. Odgovarajući vidljivi saobraćajni znakovi biće postavljeni na svim lokacijama duž trase na kojoj se obavlja rad. Saobraćajni znakovi će takođe biti postavljeni na raskrsnicama na postojećim lokalnim putevima; 9. Susedne zajednice (koje se nalaze duž ili u blizini lokacije projekta) treba blagovremeno obavestiti o predstojećim radovima; 10. U slučaju prekida saobraćaja, Izvođač radova u saradnji sa lokalnom samoupravom treba da organizuje alternativne pravce; 11. Postavljanje saobraćajnih znakova, znakova upozorenja, barijera i znakova za skretanje (vertikalna i horizontalna signalizacija i znakovi na početku gradilišta), služe kao upozorenje stanovnicima na potencijalne opasnosti; 12. Zabranjen je ulazak i kretanje nezaposlenim licima unutar gradilišta; 13. Uspostaviti poseban režim saobraćaja za vozila Izvođača tokom perioda izgradnje (zajedno sa osobljem lokalne samouprave i policijskom upravom), postavljanjem znakova za bezbednost, nesmetan protok saobraćaja i pristup zemljištu i objektima; 14. Mesnim zajednicama najaviti blagovremeno alternativno regulisanje saobraćaja u toku izvođenja radova (ako će ga biti); 15. Potrebno je osigurati bezbedan i kontinuiranog pristup poslovnim objektima, prodavnicama i rezidencijalnim objektima tokom izvođenja građevinskih aktivnosti.
<p style="text-align: center;">DEO H</p> <p style="text-align: center;">Upravljanje bukom i vibracijama tokom izgradnje</p>	<p style="text-align: center;">Povećan nivo buke i vibracija</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nivo buke ne bi trebalo da prelazi graničnu vrednost (u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i zahtevima EU): <ul style="list-style-type: none"> - Području sa prvim stepenom zaštite od buke, koje obuhvata područja turizma i rekreacije, područja u blizini zdravstvenih ustanova za bolničko lečenje i područja nacionalnih parkova i prirodnih rezervata (Ld – 50 dB, Le – 50 dB, Ln – 40); - Području drugog stepena zaštite od buke, koje obuhvata površine prvenstveno namenjene za stanovanje, stambene četvrti, prostore u blizini obrazovnih ustanova i službi socijalne zaštite za odrasle i decu (Ld – 55 dB, Le – 55 dB, Ln – 45); - Području sa trećim stepenom zaštite od buke, koje odgovara području u kome su prihvaćene neke ljudske aktivnosti sa povećanim nivoom buke. To uključuje komercijalna područja, područja sa mešovitim stanovanjem/stambenim, zanatskim i proizvodnim aktivnostima (kombinovane površine) (Ld – 60 dB, Le – 60 dB, Ln – 55); 2. Građevinski radovi ne bi trebalo da budu izvođeni tokom noći, rad na gradilištu će biti ograničen na period od 7.00 - 19.00; 3. Mere za smanjenje buke moraju se primeniti na svu građevinsku opremu. Ako vozila i građevinska oprema nije u ispravnom stanju, Izvođaču se može naložiti da ukloni vozilo ili mašinu sa gradilišta;

		<ol style="list-style-type: none"> 4. Lokacija rada bučne opreme će biti izabrana, što je moguće dalje od osetljivih receptora. Kada su u blizini osjetljivi receptori, građevinski radovi će biti planirani i osigurani s potrebnim resursima, kako bi vreme izlaganja buci bilo što je moguće kraće; 5. Radovi na rušenju, zemljani radovi i radovi koji utiču na zemljište, treba planirati tako da se ne rade u istom vremenskom periodu. Ukupni proizvedeni zbirni nivo vibracija mogu biti znatno manji, kada svaki izvor vibracija radi odvojeno; 6. Izbegavanje korišćenja vibracionih valjaka i pneumatskih čekića u blizini osetljivih receptora, koliko god je to moguće; 7. Za klase projektovanja K1 i K2 potrebna je detaljna analiza ranjivosti lokalnog stanovništva na buku koja se stvara u toku eksploatacije putnog pravca. To bi trebalo da uključi karte buke i sve dodatne tehničke mere zaštite od buke; 8. Praćenje saobraćajne buke tokom faze izgradnje samo za klase projektovanja K1 i K2, ako se u blizini nalaze objekti za stanovanje ili objekti osetljivi na buku (bolnice, škole,). U slučaju prekoračenja nivoa buke, Izvođač je dužan da sprovede korektivne mere; 9. Oprema na gradilištu će biti sa odgovarajućim uređajima za prigušivanje buke; 10. Odabrati metode rušenja koje ne uključuju vibracije, gdje je to moguće.
<p style="text-align: center;">DEO I</p> <p style="text-align: center;">Zaštita kulturne baštine</p>	<p>Zaštita spomenika kulture i arheoloških nalazišta</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izvođač radova će izraditi Proceduru za slučaj "slučajnog pronalaska" pre početka izvođenja radova i opisaće proces upravljanja kulturnom baštinom koja može biti slučajno otkrivena tokom procesa izgradnje; 2. U slučaju slučajnog pronalaska, lokacija će biti ograđena (zaštićena) i nadležni organi (Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturnog nasleđa) biće obavešteni u roku od 24 sata nakon pronalaska. Radovi će ponovo početi nakon odobrenja nadležnih organa, a njihova uputstva će se poštovati u daljem radu; 3. Ako se građevinski radovi odvijaju u blizini određenih arheoloških lokaliteta, ili se nalaze na određenim arheološkim lokalitetima, mora se pribaviti odobrenja/dozvola od nadležnih organa, a sve građevinske aktivnosti planirane i sprovedene u skladu sa lokalnim i nacionalnim zakonodavstvom; 4. Adekvatna briga i podizanje nivoa svesti će se preduzeti kako bi se građevinski radnici informisali o mogućem otkrivanju arheoloških artefakata; 5. Doneće se uputstva kako bi se artefakti ili drugi mogući "slučajni nalazi" koji se otkriju tokom iskopavanja ili izgradnje, zabeležili i registrovali, na koji način se kontaktiraju odgovorni službenici, kao i odlaganje radnih aktivnosti ili njihova modifikuju, kako bi se zaštitili takvi nalazi.
<p style="text-align: center;">DEO J</p> <p style="text-align: center;">Upravljanje miniranjem</p>	<p>Bezbednost i zdravlje na radu, emisije u vazduh, vibracije</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izraditi i implementirati plan miniranja u skladu sa važećim zakonom o rudarstvu RS. Koristiti plan miniranja kako bi se smanjili potencijalni negativni uticaji na okolno stanovništvo i životnu sredinu, kao rezultat radova tokom miniranja. Neophodno je sprovođenje monitoringa tokom miniranja na najbližim receptorima, radi praćenja nivoa vazdušne eksplozije i vibracija izazvanih miniranjem.
<p style="text-align: center;">DEO K</p>	<p>Konsultacije, broj žalbi</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izvođač radova treba da prati žalbe građana/lokalnog stanovništva u vezi sa građevinskim aktivnostima i prema potrebi prilagodi mere ublažavanja/upravljanja

<p>Uključivanja zainteresovanih strana</p>		<p>kada je to potrebno;</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Predstavnici lokalne zajednice će takođe biti angažovani vezano za sigurnost na putevima i izveštavanju o incidentima. Ovo je posebno važno za bezbednost školske dece, koja koriste autobuse na putu do škole i prate ili presecaju trasu novog lokalnog puta; 3. Mehanizam za žalbe će biti definisan pre početka radova i implementiran, kako bi se obuhvatile sve zabrinutosti ili pritužbe vezane za građevinske radove i saobraćaj koji se odnosi na projekat lokalnog puta; 4. U okviru Projekta će biti nastavljena saradnja sa pogođenim lokalnim zajednicama, preduzećima i drugim ključnim korisnicima lokalnog puta, kako bi se osiguralo da je projekat prilagođen njihovim zahtevima i potrebama, i kako bi se povećala dostupnost za lokalne i regionalne učesnike. Ovo će uključivati konsultacije u pogledu izbora mesta za prelaze (privremene i stalne), autobuska stajališta i dr., a sve u cilju povećanja sigurnosti pešaka i bezbednosti saobraćaja. Posebna pažnja će se posvetiti školskoj deci koja koriste nova autobuska stajališta; 5. Mehanizam za podnošenje žalbi će biti dobar alat za stanovnike lokalne zajednice koji će biti pod uticajem izgradnje lokalnog puta. Mogu se prijaviti bilo kakve nepravilnosti ili ugrožavanje imovine, bezbednosti u saobraćaju i dr., a da je obaveza Izvođača i LS da adekvatno reši pritužbe i da o ishodu obaveste podnosioca žalbe. 6. Žalbe će biti pažljivo praćene, i tamo gde je to potrebno, dodatne mere upravljanja saobraćajem će se sprovesti, kao odgovor na pitanja koja su postavile zainteresovane strane; 7. Izvođač radova će pratiti žalbe vezane za interakciju između građevinskih radnika i lokalne zajednice u vezi sa građevinskim aktivnostima, i shodno tome prilagodi ublažavanje u konsultacijama sa podnosiocem žalbe, gde je to moguće i na prikladan način.
<p>DEO L Plan otkup zemljišta i preseljenje</p>	<p>Otkup zemljišta *obaveza lokalne samouprave</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ako se eksproprijacija zemljišta nije očekivala, ali je potrebna, ili ako se nije očekivao gubitak pristupa prihodima od legalnih ili nelegalnih korisnika zemljišta, ali može do toga doći, treba odmah konsultovati pravnu službu/predsednik LS i OLSŽS; 2. Odobreni plan otkupa zemljišta (ukoliko to zahteva projekat lokalnog puta) će biti sproveden pre početka radova na izgradnji; 3. Sprovođenje kompletnog pravnog okvira, u konsultaciji sa obuhvaćenim domaćinstvima koja se raseljavaju ili im se vrši eksproprijacija zemljišta je obavezno; 4. Sprovesti dodatne mere pružanja nadoknade i podrške za adekvatno ublažavanje uticaja preseljenja, uključujući podršku za obnovu sredstava za život i podršku za specifične obuhvaćene grupe; 5. Sprovesti sve korektivne mere utvrđene tokom realizacije projekta.
<p>DEO M</p>	<p>Bezbednost i zdravlje na radu</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osigurati da su svi radnici upoznati i da razumeju svoje pojedinačne uloge i odgovornosti u postizanju usklađenosti sa zakonskom regulativom Republike Srbije

Upravljanja radom i radnim uslovima		<p>koja uređuje ovu oblast;</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Obuke za građevinske radnike i podizanje svesti vezano za: <ul style="list-style-type: none"> - značajne rizike po zdravlje, bezbednost i životnu sredinu u vezi sa njihovim radnim aktivnostima; - mere ublažavanja koje treba sprovesti prilikom obavljanja određenih aktivnosti; - implementacija relevantnih planova i njihova uloga u tome; 3. Izvođač se obavezuje da će osigurati konkurentnu i pravednu nadoknadu. Uslovi zapošljavanja i uslovi rada biće jasno saopšteni zaposlenima, uključujući dužinu ugovora, radno vreme, prekovremeni rad, plate i beneficije, nadoknade, pauze i odredbe za odsustvo. Ugovori će jasno opisati prava radnika i oni će biti upoznati sa načinom pristupa mehanizmu za žalbe; 4. U okviru Projekta, Investitor/lokalna samouprava/ministarstvo će primeniti komercijalno razumne mere prilikom izbora Izvođača, kako bi se osiguralo da su izvođači ugledna preduzeća, sa uspostavljenim sistemima upravljanja, kako bi se osiguralo da deluju i rade u skladu sa zakonskom regulativom RS i politikom projekta; 5. Izvođač je u obavezi da razvije Kodeks ponašanja, obuka i disciplinski postupak za radnike, kojim će regulisati njihovo ponašanje u interakciji sa lokalnim zajednicama; 6. Biće jasni uslovi zaštite zdravlja i bezbednosti na radu u ugovorima sa podizvođačima.
<p>DEO N</p> <p>Prevenција akcidentnih situacija</p>	Bezbednost i zdravlje na radu i zaštita životne sredine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izvođač radova će izraditi Uputstvo za reagovanje u vanrednim situacijama pre početka radova, uzimajući u obzir mere i postupke za upravljanje bilo kojom akcidentnom situacijom vezanom za saobraćaj, transport, požar, saobraćajne nezgode ili slučajeve zagađenja životne sredine, a koje su identifikovane tokom planiranja; 2. Komplet za sprečavanje izlivanja, apsorberi, treba da bude dostupni na gradilištu kako bi sprečiti dalje širenje izlivanja; 3. Protivpožarni aparati treba da budu dostupni, atestirani i u ispravnom stanju; 4. Gradilište treba da bude obeleženo odgovarajućom signalizacijom; 5. Saobraćaj oko i na gradilištu lokalnog puta treba da se odvija striktno u skladu sa Planom upravljanja saobraćajem (K1 i K2); 6. Vozila i građevinske mašine treba da budu atestirani u skladu sa zakonskom regulativom RS.

DEO 2 - PLAN PRAĆENJA UTICAJA (MONITORING)						
Faza	Koji parametar treba pratiti?	Gde se vrši praćenje parametara?	Kako treba da se prati parametar? Vrsta opreme za monitoring	Kada treba da se prati parametar? (učestalost merenja ili	Zašto parametar treba pratiti (opciono - po izboru)?	Institucionalna odgovornost / sprovođenje

				kontinuirano)		
IZGRADNJA	Nabavka materijala					
Asfaltna baza	Posedovanje zvaničnog odobrenja ili važeće licence (dozvole za rad)	Asfaltna baza	Inspekcija/ inženjer nadzora	Pre početka radova	Treba obezbediti usklađenost rada baze sa zahtevima BZR i životne sredine	Rukovodilac baze
Kamenolom	Posedovanje zvaničnog odobrenja ili važeće licence (dozvole za rad)	Kamenolomi	Inspekcija/ inženjer nadzora	Pre početka radova	Treba obezbediti usklađenost rada kamenoloma sa zahtevima BZR i životne sredine	Rukovodilac kamenoloma
Izvorišta peska, šljunka ili zemljanog materijala	Posedovanje zvaničnog odobrenja ili važeće licence (dozvole za rad)	Izvorišta zemljanog materijala ili separacija peska i šljunka	Inspekcija/ inženjer nadzora	Pre početka radova	treba obezbediti usklađenost rada kamenoloma sa zahtevima BZR i životne sredine	Rukovodilac gradilišta ili separacije
IZGRADNJA	Transport materijala					
Asfalt	Pokriven kamionski tovar	Gradilište	Nadgledanje	Nenajavljene inspekcije u toku rada, najmanje jednom nedeljno	Treba obezbediti usklađenost sa zahtevima bezbednosti, zdravlja i životne sredine	Izvođački nadzor
Kamen/pesak/ šljunak	Kamionski tovar pokriven ili vlažan	Gradilište	Nadgledanje	Nenajavljene inspekcije u toku rada, najmanje jednom nedeljno	Treba obezbediti usklađenost sa zahtevima bezbednosti, zdravlja i životne sredine	Izvođački nadzor
Upravljanje saobraćajem	Izabrana maršruta i vreme	Gradilište	Nadgledanje	Nenajavljene inspekcije u toku rada, najmanje	Treba obezbediti usklađenost sa zahtevima BZR i životne sredine	Izvođački nadzor

				jednom nedeljno	kao i što manje ometanje saobraćaja	
IZGRADNJA	Gradilište					
Štetni uticaj buke na radnike i okolno stanovništvo	Nivoi buke	Gradilište; najbliže kuće naselja	Detektor nivoa buke sa odgovarajućim softverom	Jednom na početku i kasnije na kvartaln. nivou za K1 i K2 ili po prijavi; ako rezultati monitoringa nisu zadovoljavajući, praćenje treba vršiti na mesečnom nivou	Obezbediti da radovi budu u skladu sa zahtevima BZR i životne sredine, kao i što manje ometanje saobraćaja	Izvođač radova (monitoring)
Prašina	Aerozagađenje (suspendovane čvrste čestice)	Na i u blizini gradilišta	Inspekcija i osmatranje	Nenajavljene inspekcije u toku isporuke materijala i izgradnje	Obezbediti da radovi budu u skladu sa zahtevima BZR i životne sredine, kao i što manje ometanje saobraćaja	Izvođački nadzor (monitoring)
Vibracije	Ograničeno vreme delovanja	Gradilište	Nadziranje	Nenajavljene inspekcije u toku rada i po prijavi	Obezbediti da radovi budu u skladu sa zahtevima BZR i životne sredine, kao i što manje ometanje saobraćaja	Izvođački nadzor
Poremećaj saobraćaja tokom građevinskih aktivnosti	Postojanje plana upravljanja saobraćajem; šema saobraćaja	Na i u blizini gradilišta	Inspekcija, nadgledanje	Pre početka radova; jednom nedeljno i to u vršnim i mirnim periodima	Obezbediti da radovi budu u skladu sa zahtevima BZR i životne sredine, kao i što manje ometanje saobraćaja	Izvođački nadzor
					obezbediti da	

Smanjen pristup aktivnostima u pojasu puta	Obezbeđen alternativni pristup	Gradilište	Nadgledanje	Nasumične provere najmanje jednom nedeljno tokom građevinskih aktivnosti	radovi budu u skladu sa zahtevima BZR i životne sredine, kao i što manje ometanje saobraćaja	Izvođački nadzor
Bezbednost vozila i pešaka gde nema građevinske aktivnosti	Vidljivost i prilagođenost	Na i u blizini gradilišta	Opservacija	Nasumične provere najmanje jednom nedeljno u večernjim satima	Radovi budu u skladu sa zahtevima BZR i životne sredine, kao i što manje ometanje saobraćaja	Izvođački nadzor
Zagađenje vode i zemljišta usled nepravilnog skladištenja, upravljanja i korišćenja materijala	Kvalitet vode i zemljišta (suspendovane čvrste čestice, ulja, ph vrednosti, provodljivost)	Na vodotokovima	Nenejavljeno uzorkovanje, analiza u akreditovanoj laboratoriji sa potrebnom opremom	Najmanje tri puta tokom trajanja projekta za K1 i K2. monitoring treba da se uradi pre izgradnje (ili na referentnoj tački uzvodno od gradilišta za vreme) i posle radova na izgradnji.		Izvođač radova (monitoring)
Bezbednost radnika	Zaštitna oprema; organizacija obilaznog saobraćaja	Gradilište	Inspekcija	Nenajavljene inspekcije u toku rad		Izvođač nadzora
Po puštanju u saobraćaj	Održavanje					
Štetni uticaj buke na okolno stanovništvo i radnike na održavanju	Nivoi buke	Gradilište; najbliže kuće	Detektor nivoa buke sa odgovarajućim softverom	Nenajavljene inspekcije u toku aktivnosti održavanja i po prijavi	Obezbediti da radovi na održavanju budu u skladu sa zahtevima BZR i životne sredine, kao i što manje ometanje	LS

					saobraćaja	
Vibracije	Ograničeno vreme aktivnosti	Lokalni put /Gradilište	Nadziranje	Nenajavljene inspekcije u toku aktivnosti održavanja i po prijavi		LS
Bezbednost radnika	Zaštitna oprema; organizacija obilaznog saobraćaja	Lokalni put/ Gradilište	Inspekcija	Nenajavljene inspekcije u toku aktivnosti održavanja i po prijavi		LS
Po puštanju u saobraćaj	Bezbednost na putu					
Povećana brzina vozila	Stanje saobraćajnih znakova; brzina vozila	Deonica puta obuhvaćena projektom	Vizuelna opservacija; detektori brzine	Tokom aktivnosti održavanja; nenajavljeno	Obezbediti bezbedan i ekonomičan protok saobraćaja	Izvođač radova na održavanju; saobraćajna policija
Erozija, odron i opasne situacije	Stanje znakova opasnosti	Deonica puta obuhvaćena projektom	Vizuelna opservacija	Tokom aktivnosti održavanja		Izvođač radova na održavanju, praćenje uticaja (monitoring)

MUSTRA – PLAN MONITORINGA

Faza	Koji parametar treba pratiti?	Gde se vrši praćenje parametara?	Kako treba da se prati parametar? Vrsta opreme za monitoring	Kada treba da se prati parametar? (učestalost merenja ili kontinuirano)	Zašto parametar treba pratiti (opciono - po izboru)?	Instituci- onalna odgovornost / sprovođenje
Priprema projekta						
Realizacija projekta						
Operativna						

faza rada						
-----------	--	--	--	--	--	--

PRILOG 4. OBRAZAC ZA PODNOŠENJE ŽALBI

Delovodni broj žalbe:			
Kontakt podaci:	Ime i prezime:		
	Adresa:		
	Telefon:		
	e - pošta:		
Kako želite da budete kontaktirani? Molimo Vas da označite	Poštom	Telefonom	e – postom
Ime i informacije o identitetu (iz lične karte).			
Detalji vaše žalbe. Molimo vas da opišete probleme, kome su se dogodili, kada, gde i koliko puta, kao relevantne.			
Koja je vaša preporuka za rešavanje žalbe?			
Kako da predate ovaj obrazac nadležnom licu:	Postom:		
	Na ruke: molimo donesite ovaj formular na adresu:		
	e - postom: Pošaljite svoju žalbu, predloženo rešenje i kontakt podatke na e - poštu: e - postu:		
Potpis:		Datum:	
Odgovor:			
Datum:			
Preduzete aktivnosti:			
Ime i prezime službenika:			
Prosleđeno LS:			
Datum:			
Broj pisma:			

Prosleđeno nadzoru:	
Datum:	
Broj pisma:	
Žalba zatvorena:	
Datum:	Potpis:

PRILOG 5. KONTROLNA ČEK LIŠTA KOJU POPUNJAVA ODGOVORNO LICE LOKALNE SAMOUPRAVE (OLSŽS)/ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE TOKOM IZGRADNJE LOKALNIH PUTEVA

Naziv projekta ili opis aktivnosti (Referentni broj):	
Mesto / Opština:	
Lokacija:	
Kontrola gradilišta od km do km	
Klasa projektovanja:	
Izvođač radova:	
Datum kontrole:	
Vreme kontrole:	
Vremenske prilika:	
Tip kontrole: (redovna kontrola na gradilištu, zajednička poseta gradilištu, poseta nadležnih organa, itd.)	
Prisutni:	
Predstavnik OLSŽS:	

	Da	Ne	N/A	Nije provereno	Napomena
Izolacija radnog područja					
Da li je bilo koji materijal, kontejner, skladište otpada, skladište materijala ili pristupni put, itd., nalazi unutar "tampon zone" od 10 metra od ivice vodotoka?					
Da li se privremene zaštitne ograde održavaju u dobrom stanju i redovno kontrolišu?					
Da li je vodotok muljevit ili obojen nizvodno od radova? Da li se po površini vode vide masne mrlje od ugljovodonika? Ako je "da", navesti detalje.					
Da li na gradilištu ima dovoljno materijala za reagovanje u akcidentnim situacijama (poplave, prolivanje ugljovodonika ili drigih opasnih materija)?					
Da li je osoblje zaposleno na gradilištu upoznato gde se nalaze kompleti za reagovanje u akcidentnim situacijama i znaju li kako ih pravilno koristiti?					
Da li je na pristupnim putevima ka vodotokovima nakupljeno blato?					

Da li su obale ili korito vodotokova u zoni radova adekvatno ograđeni? Navesti detalje:					
Da li se otpad odlaže u vodotok ili na obale? Ako je "da", navesti gde.					
Da li je sprečeno oticanje površinske vode u vodotok u zoni radova i na koji način?					
Da li se u poplavnom području vodotoka nalaze skladišta materijala, otpada ili rezervoari sa gorivom?					
Privremeni prelazi					
Da li su definisane lokacije za bezbedne i adekvatane pešačke prelaze?					
Da li je promet vozila na privremenim prelazima ograničen?					
Da li je gradilište adekvatno osvetljeno i obeleženo sigurnosnim znacima?					
Zemljani radovi					
Da li je adekvatno izvršeno odvodnjavanje površinskih voda?					
Da li se drenažni kanali redovno održavaju?					
Da li se zemljani materijal iz iskopa odlaže na mesto koje je za to prethodno predviđeno i odobreno?					
Da li se redovno sprovode mere kontrole prašine, erozije i sedimenta?					
Pristupni putevi					
Da li se vrši svakodnevna kontrola i održavanje pristupnih puteva?					
Da li se vrši kontrola prašine?					
Da li su odvodni kanali duž ivice puta održavaju, kako bi sprečavali nekontrolisano oticanje otpadne vode sa gradilišta?					
Da li se vrši adekvatno kanalisanje atmosferskih i tehnoloških otpadnih voda sa gradilišta?					
Ispiranje betona					
Da li se koriste propisane mere za zaštitu vodotoka od ostataka betona i pranja miksera i pumpi za beton?					
Da li je predviđeni prostor za pranje miksera od ostataka betona određen i dovoljno udaljen od vodotoka?					
Da li je ispiranje miksera na odgovarajući način kontrolisano od strane Izvođača?					

Da li se jame za ispiranje betona iz miksera redovno prazne i održavaju u funkcionalnom stanju?					
Mulj					
Da li se vrši redovna kontrola vodotokova?					
Da li je voda koja se evakuiše/otiče sa gradilišta zamućena ili obojena?					
Da li se obodni odvodni jarkovi održavaju u funkcionalnom stanju?					
Da li se na gradilištu koristi rezervoar ili laguna za taloženje ispumpane zamuljane vode?					
Da li se na gradilištu nalaze vreće sa peskom ili oprema za slučaj poplave u zoni gradilišta?					
Monitoring					
Da li je izrađen monitoring program kao sastavni deo SPUŽS/PUŽSD/CLPUŽSD?					
Da li se monitoring sprovodi redovno i u skladu sa monitoring programom?					
Da li je u prethodnom periodu bilo akcidentnih situacija? Ako je "da", navesti detalje.					
Dodatna zapažanja i komentari:					
Ime i prezime odgovornog lica koje je izvršilo kontrolu gradilišta i popunilo upitnik:					
Potpis:					
Datum:					

NAPOMENA:

1. Za projekte niskog rizika na životnu sredinu i društveno okruženje (K3 i K4) predstavnik OLSŽS vrši kontrolu ispunjenosti zahteva iz ovog Aneksa jednom mesečno i izveštava organe lokalne samouprave.
2. Za projekte višeg rizika na životnu sredinu i društveno okruženje (K1 i K2) predstavnik OLSŽS vrši kontrolu ispunjenosti zahteva iz ovog Aneksa jednom nedeljno i izveštava organe lokalne samouprave, sve dok se ne obezbedi nadzorni organ za zaštitu životne sredine i društveno okruženje.

Fotografija 7. Izgradnja lokalnog puta u selu Stepanje, opština Lajkovac (Foto V. Popadić)

Fotografija 8. Izgradnja lokalnog puta u selu Vračević, opština Lajkovac (Foto: V. Popadić)

Fotografija 9. Izgradnja lokalnog puta u selu Vračević, opština Lajkovac (Foto: V. Popadić)

PRILOG 6. Zakonodavstvo i relevantne Institucije vezano za zaštitu životne sredine

6. Zakonska regulativa

6.1 Zakon o zaštiti životne sredine

Zakonom o zaštiti životne sredine ("Sl. glasnik RS", br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/2011, 14/2016, 76/2018 i 95/2018) se uređuje integralni sistem zaštite životne sredine. Zakonom su definisani subjekti sistema zaštite životne sredine, njihova ovlašćenja i obaveze. Subjekti sistema zaštite životne sredine su dužni da sarađuju, obezbeđuju koordinaciju i usklađenost u donošenju odluka i njihovom sprovođenju. Glavni ciljevi zakona o zaštiti životne sredine su:

- Održivo upravljanje, očuvanje prirodne ravnoteže, integriteta, raznovrsnosti i kvaliteta prirodnih resursa i uslova za opstanak svih živih bića;
- Prevencija, kontrola, smanjenje i sanacija svih oblika zagađivanja životne sredine.

Glavni tematski ciljevi predmetnog zakona su:

- Upravljanje prirodnim resursima (korišćenje i zaštita javnih prirodnih dobara, korišćenje prostora, javnih zelenih površina, zaštita prirodnih vrednosti (zemljište, vode, vazduh, šume, biosfera i biodiverzitet, flora i fauna, promet zaštićenih vrsta), upravljanje otpadom, zaštita od buke i vibracija i zaštita od zračenja);
- Mere i uslovi zaštite životne sredine (prevencija, planiranje i izgradnja, prostorno planiranje, Strateška procena uticaja, Procena uticaja na životnu sredinu, Integrisana prevencija i kontrola zagađenja, procena rizika od udesa, granične vrednosti za emisije, sistem upravljanja životnom sredinom, eko označavanje, upravljanje opasnim otpadom i bezbedonosne procedure);
- Monitoring životne sredine;
- Informacije o objavljivanju informacija i učešću javnosti.

6.2 Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu

Zakonom o proceni uticaja na životnu sredinu ("Sl. glasnik RS", br. 135/2004 i 36/2009) uređuje se postupak procene uticaja za projekte koji mogu imati značajne uticaje na životnu sredinu, sadržaj studije o proceni uticaja na životnu sredinu (SPUŽS), učešće zainteresovanih organa, organizacija i javnosti, prekogranično obaveštavanje za projekte koji mogu imati značajne uticaje na životnu sredinu druge države, nadzor i druga pitanja od značaja za procenu uticaja na životnu sredinu.

Prema ovom zakonu, predmet procene uticaja na životnu sredinu su projekti koji se planiraju i izvode, promene tehnologije, rekonstrukcije, proširenje kapaciteta, prestanak rada i uklanjanje projekata koji mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu. Takođe, predmet procene uticaja su projekti koji su realizovani bez izrade studije o proceni uticaja, a nemaju odobrenje za izgradnju ili se koriste bez upotrebne dozvole (odnosno, procena uticaja zatečenog stanja).

Vlada Republike Srbije utvrđuje Listu projekata za koje je obavezna procena uticaja i Listu projekata za koje se može zahtevati procena uticaja. Na osnovu ovih lista projekata, ovlašćeni organi odlučuju o potrebi procene uticaja za određene projekte. Zakon takođe sadrži procedure za dobijanje konačne saglasnosti na studiju o proceni uticaja od Nadležnog organa za različite vrste predloženih objekata ili projekata.

Ostali zakoni koji regulišu postupak procene uticaja na životnu sredinu su sledeći:

- Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu ("Sl. glasnik RS", br. 135/04 i 88/10),
- Uredba o utvrđivanju Liste projekata za koje je obavezna procena uticaja i Liste projekata za koje se može zahtevati procena uticaja na životnu sredinu ("Sl. glasnik RS", br. 114/08),

- Pravilnik o sadržini zahteva o potrebi procene uticaja i sadržini zahteva za određivanje obima i sadržaja studije o proceni uticaja na životnu sredinu ("Sl. glasnik RS", br. 69/05),
- Pravilnik o sadržini Studije o proceni uticaja na životnu sredinu ("Sl. glasnik RS", br. 69/05),
- Zakon o potvrđivanju konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine ("Sl. glasnik RS", br. 69/05),
- Pravilnik o sadržini, izgledu i načinu vođenja javne knjige o sprovedenim postupcima i donetim odlukama o proceni uticaja na životnu sredinu ("Sl. glasnik RS", br. 69/05),
- Pravilnik o postupku javnog uvida, prezentacije i javnoj raspravi o studiji o proceni uticaja na životnu sredinu ("Sl. glasnik RS", br. 69/05),
- Pravilnik o radu tehničke komisije za ocenu studije o proceni uticaja na životnu sredinu ("Sl. glasnik RS", br. 69/05).

6.3 Zakon o upravljanju otpadom

Zakon o upravljanju otpadom ("Sl. glasnik RS", br. 36/2009, 88/2010, 14/2016, 95/2018 i 35/2023), koji je usklađen sa svim relevantnim direktivama EU, usvojen je 2009. godine i poslednji put izmenjen 2018. godine. Ovim zakonom se uređuju: vrste i klasifikacija otpada; planiranje upravljanja otpadom; subjekti upravljanja otpadom; odgovornosti i obaveze u upravljanju otpadom; organizovanje upravljanja otpadom; upravljanje posebnim tokovima otpada; uslovi i postupak izdavanja dozvola; prekogranično kretanje otpada; izveštavanje o otpadu i baza podataka; finansiranje upravljanja otpadom; nadzor, kao i druga pitanja od značaja za upravljanje otpadom.

Upravljanje otpadom se zasniva na načelu izbora najoptimalnije opcije za životnu sredinu, načelu samodovoljnosti, načelu blizine i regionalnog pristupa upravljanju otpadom, načelima hijerarhije upravljanja otpadom, odgovornosti i načelu "zagađivač plaća".

Katalog otpada Republike Srbije je u potpunosti usklađen sa evropskim katalogom otpada i deo je Uredbe o uslovima i načinu razvrstavanja, pakovanja i čuvanja sekundarnih sirovina ("Sl. glasnik RS", br. 55/2001 i 72 /2009).

6.4 Zakon o vodama

Zakonom o vodama ("Sl. glasnik RS", br. 30/10, 93/12, 101/2016, 95/2018 i 95/2018) se uređuje pravni status voda, integralno upravljanje vodama, upravljanje vodnim objektima i vodnim zemljištem, izvori i način finansiranja vodne delatnosti, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona, kao i druga pitanja značajna za upravljanje vodama. Zakon o vodama uključuje Okvirnu direktivu o vodama.

Zakonom se propisuju različite odredbe koje imaju za cilj definisanje pravnog statusa voda na teritoriji Republike Srbije, definišu se integrisani pristup upravljanju vodama, pravila u pogledu upravljanja vodnim objektima i vodnim zemljištem, izvori i načini i finansiranje vodnih delatnosti, održivo korišćenje izvora vode, nadzor, pravila koja se odnose na površinske i podzemne vode uključujući termalne i mineralne vode, osim podzemnih voda iz kojih se mogu dobiti korisne mineralne sirovine i geotermalna energija.

6.5 Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini

Zakonom o zaštiti od buke u životnoj sredini ("Sl. glasnik RS", br. 36/2009, 88/2010 i 96/2021) transponovana je Direktiva EU 2002/49/EC. Zakon ima sledeće osnovne ciljeve: uspostavljanje, održavanje i unapređenje sistema zaštite od buke na teritoriji Srbije; i utvrđivanje i sprovođenje mera u oblasti zaštite od buke kojima se izbegava, sprečava ili smanjuje štetno dejstvo buke na zdravlje ljudi i životnu sredinu. Granični nivoi buke su obuhvaćeni Uredbom o dozvoljenom nivou buke u životnoj sredini ("Sl. glasnik RS", br. 75/2010).

6.6 Zakon o zaštiti zemljišta

Zakonom o zaštiti zemljišta ("Sl. glasnik RS", br. 112/2015) se uređuje zaštita zemljišta, sistematsko praćenje stanja i kvaliteta zemljišta, mere sanacije, remedijacije, rekultivacije,

inspekcijski nadzor i druga pitanja od značaja za zaštitu i očuvanje zemljišta kao prirodnog resursa od nacionalnog interesa.

6.7 Zakon o zaštiti prirode

Zakonom o zaštiti prirode ("Sl. glasnik RS", br. 36/2009, 88/2010, 91/2010, 14/2016, 95/2018 i 71/2021) se uređuje zaštita i očuvanje prirode, biološke, geološke i predeone raznovrsnosti. Priroda kao dobro od opšteg interesa za Republiku Srbiju uživa posebnu zaštitu u skladu sa ovim zakonom i posebnim zakonima.

Ovim zakonom ostvaruju se sledeći ciljevi:

- zaštita, očuvanje i unapređenje biološke (genetičke, vrste i ekosistemske), geološke i predeone raznovrsnosti;
- usklađivanje ljudskih aktivnosti, ekonomskih i društvenih razvojnih planova, programa, osnova i projekata sa održivim korišćenjem obnovljivih i neobnovljivih prirodnih resursa i dugoročnim očuvanjem prirodnih ekosistema i prirodne ravnoteže;
- održivo korišćenje i/ili upravljanje prirodnim resursima i dobrima, obezbeđivanje njihove funkcije uz očuvanje prirodnih vrednosti i ravnoteže prirodnih ekosistema;
- blagovremeno sprečavanje ljudskih aktivnosti i delatnosti koje mogu dovesti do trajnog osiromašenja biološke, geološke i predeone raznovrsnosti, kao i poremećaja sa negativnim posledicama u prirodi;
- utvrđivanje i praćenje stanja u prirodi;
- unapređenje stanja narušenih delova prirode i predela.

Prema Zakonu o zaštiti prirode, prirodnim zaštićenim područjima upravlja Zavod za zaštitu prirode Srbije.

6.8 Zakon o kulturnim dobrima

Zakonom o kulturnim dobrima ("Sl. glasnik RS", br. 71/94, 52/2011, 99/2011, 6/2020 i 35/2021) uređuje se sistem zaštite i korišćenja kulturnih dobara i definiše uslove za sprovođenje poslova koji se odnose na zaštitu kulturnih dobara.

Centralna ustanova za zaštitu kulturnih dobara je Republički zavod za zaštitu spomenika kulture. Osnovne delatnosti ustanova centralne zaštite su: ispitivanje stanja kulturnih dobara i preduzimanje mera u vezi sa njegovom zaštitom i korišćenjem; pruža stručnu pomoć i unapređuje rad u oblasti zaštite kulturnih dobara, posebno u pogledu savremenih metoda stručnog rada; da obezbedi stručno osposobljavanje kadrova koji se bave poslovima zaštite kulturnih dobara, da vodi centralne registre po vrstama kulturnih dobara i dokumentaciju o tim dobrima; i da uspostavi i održava kompjuterizovani informacioni centar po vrsti kulturnih dobara.

Ustanove zaštite donose stručna uputstva o uslovima i načinu držanja, korišćenja i održavanja određene vrste pokretnih kulturnih dobara i dužne su da obezbede sprovođenje tog uputstva i obezbede kulturno dobro od požara, fizičkog, hemijskog i biološkog raspadanja i neovlašćenog otuđenja.

6.9 Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu

Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu ("Sl. glasnik RS", br. 35/2023) se uređuje sistem bezbednosti i zdravlja na radu u Srbiji. Usklađivanjem ovog zakona sa ratifikovanim konvencijama Međunarodne organizacije rada i Okvirnom direktivom EU 89/391/EEZ, kao i posebnim direktivama izvedenim iz Okvirne direktive, sve smernice koje iz njih proizilaze su prihvaćene u obliku prilagođenom nacionalnim uslovima. Osim ovog zakona, regulatorni okvir sistema bezbednosti i zdravlja na radu integrisan je u nekoliko podzakonskih akata.

Ovaj zakon uopšteno reguliše uslove rada na radnom mestu, prava zaposlenih i obaveze poslodavaca. Ne obrađuje precizno ta pitanja, osim za opšte vanredne situacije kao što je požar na radnom mestu, 34 opasnosti od strujnog udara i tako dalje. Ne pokriva nikakva specifična pitanja vezana za razvoj i implementaciju infrastrukture. Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti ("Sl. glasnik RS", br. 94/2020) propisuju se preventivne mere koje je poslodavac dužan da primeni na radnom mestu i odnosi se na sve osobe na radnom mestu u slučajevima proglašenja epidemije.

Ove odredbe su dalje razrađene u brojnim podzakonskim aktima za regulisanje posebnih procedura za primenu. Ukupno 8 pravnih akata i 55 pravilnika koji se odnose na oblast zdravlja i bezbednosti na radu osiguravaju primenu Zakona i obezbeđivanje ciljanih procedura zdravlja na radu, na primer: rad na privremenim i pokretnim gradilištima; duboko bušenje i eksploatacija mineralnih sirovina; izloženost azbestu; rad u okruženju gde se mogu pojaviti eksplozivne atmosfere; mere ublažavanja rizika od opasnosti električne energije.

7. Relevantne Institucije

Veliki broj institucija u sektoru životne sredine je relevantan i uključen na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Glavni akteri su sledeći:

- Ministarstvo zaštite životne sredine,
- Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i zaštitu životne sredine,
- Organ lokalne samouprave nadležan za pitanja zaštite životne sredine,
- Agencija za zaštitu životne sredine Srbije,
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede,
- Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture,
- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja,
- Inspekcija u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu,
- Jedinice lokalne samouprave.

7.1 Ministarstvo zaštite životne sredine

Ministarstvo zaštite životne sredine je ključna relevantna institucija za upravljanje svim aktivnostima u okviru realizacije projekta koje su povezane sa uticajima na životnu sredinu. Osim toga, relevantna su odeljenja za zaštitu životne sredine u odgovarajućim gradovima/lokalnim samoupravama koja su odgovorna za zaštitu životne sredine i za sprovođenje svih postupaka za zaštitu životne sredine u skladu sa važećim zakonima.

Takođe, Ministarstvo zaštite životne sredine je odgovorno za izradu, pregled i praćenje sprovođenja Nacionalnog programa za usvajanje *Acquis* za poglavlje 27, za praćenje propisa Evropske unije i pripremu predloga za planiranje komunikacionih aktivnosti. Ministarstvo zaštite životne sredine je odgovorno za razvoj politike i regulatornog okvira koji je u velikoj meri vođen procesom pristupanja EU.

Ministarstvo zaštite životne sredine je odgovorno za sledeće oblasti relevantne za pravne tekovine EU u oblasti životne sredine:

- horizontalna pitanja životne sredine (SPUŽS, učešće javnosti itd.),
- kvalitet vazduha,
- upravljanje hemikalijama,
- klimatske promene (isključujući tehničke zahteve prema vozilima i kvalitetu goriva),
- zaštita ozonskog omotača,
- upravljanje otpadom isključujući radioaktivni otpad,
- zaštita od velikih hemijskih udesa i učešće u odgovoru na hemijske udesa,
- industrijsko zagađenje,

- priroda i biodiverzitet,
- kvalitet vode (zaštita vode od zagađenja kako bi se sprečilo pogoršanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda),
- infrastruktura za otpad i otpadne vode,
- zaštita od buke u životnoj sredini.

7.2 Agencija za zaštitu životne sredine

Agencija je organ uprave u sastavu Ministarstva za zaštitu životne sredine. Odgovorna je za:

- upravljanje nacionalnim informacionim sistemom za zaštitu životne sredine i registrom zagađivača,
- državni nadzor kvaliteta vode i vazduha i upravljanje nacionalnom laboratorijom,
- sprovođenje uspostavljenih programa usklađenosti za kontrolu kvaliteta vazduha, površinskih i podzemnih voda iz prvog vodonosnog sloja i padavina,
- praćenje, analiza i prognoza kvaliteta vazduha i vode,
- prikupljanje i integracija podataka o životnoj sredini, kao i obrada podataka radi pripreme godišnjih izveštaja o stanju životne sredine i sprovođenju politike zaštite životne sredine u Srbiji,
- organ je kontaktna tačka za saradnju sa EEA (Evropska Agencija za životnu sredinu) i EIONET (Evropska informaciona mreža i monitoring životne sredine).

7.3 Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture je generalno odgovorno za drumski transport, puteve i bezbednost saobraćaja, železnički i intermodalni transport, vazdušni saobraćaj i transport opasnih materija, transport na vodi i bezbednost plovidbe, građevinske poslove, primenu konsolidovanih procedura i zakona, prostorno i urbano planiranje, međunarodnu saradnju i evropske integracije, inspekcijski nadzor i stambenu i arhitektonsku politiku, komunalne aktivnosti i energetska efikasnost.

7.4 Relevantne Institucije na pokrajinskom nivou

Vlada Autonomne pokrajine Vojvodine je odgovorna za administraciju i kontrolu na svojoj teritoriji. Nadležnosti AP Vojvodine, prema Zakonu o utvrđivanju nadležnosti AP Vojvodine, ("Sl. Glasnik RS", br. 99/2009, 67/2012, 18/2020 i 111/2021), uključuju sledeće sektore, relevantne za pravnu tekovinu EU o životnoj sredini i klimatskim promenama:

- urbanističko planiranje, izgradnja i korišćenje zemljišta,
- veterina,
- poljoprivreda,
- vodoprivreda,
- šumarstvo,
- zaštita životne sredine (čl. 25 i 28) uključujući upravljanje prirodnim resursima,
- program zaštite životne sredine u skladu sa nacionalnim programima,
- inspekcije i sprovođenje,
- naplata naknada za zaštitu i unapređenje životne sredine.

7.5 Jedinice lokalne samouprave (LSG) – opštine i gradovi

Srbija je upravno organizovana na tri nivoa: nacionalnom, pokrajinskom i nivou jedinice lokalne samouprave. LSG sa statusom grada mogu imati svoje gradske opštine sa užim ovlašćenjima. Funkcije, ovlašćenja, strukture i postupci lokalne samouprave utvrđeni su Zakonom o lokalnoj samoupravi ("Sl. Glasnik RS", br. 83/2014, 101/2016, 47/2018 i 121/2021). LSG imaju svoje izabrane skupštine i ovlašćenja za oporezivanje. One su odgovorne za planiranje i sprovođenje zakona na svojoj teritoriji. Odgovornosti na opštinskom nivou pokrivaju sledeće sektore: horizontalno zakonodavstvo, otpad, voda, kvalitet vazduha, buka, civilna zaštita. Njihove odgovornosti u vezi sa zaštitom životne sredine uključuju (član 20):

- Razvoj planova i programa;
- Planiranje korišćenja zemljišta i izgradnja;
- Komunalne usluge, uključujući prečišćavanje i distribuciju vode, prikupljanje i tretman otpadnih voda, daljinsko grejanje, upravljanje čvrstim otpadom, deponije, prostorno planiranje, održavanje parkove i drugo;
- Izgradnju, rekonstrukciju, održavanje i korišćenje lokalnih puteva i ulica i drugih javnih objekata od opštinskog značaja;
- Zaštita životne sredine, planiranje životne sredine, u skladu sa strateškim dokumentima (višeg nivoa);
- Naknade za zaštitu i unapređenje životne sredine;
- Inspekcije i sprovođenje zakona;
- Regulisanje, podrška i nadzor nad radom i razvojem komunalnih usluga (prečišćavanje i distribucija vode za piće, odlaganje i tretman otpada i otpadnih voda);
- Regulisanje i definisanje procedura za korišćenje i upravljanje izvorima, javnim bunarima i javnim česmama, uključujući standarde kvaliteta vode;
- Dozvole i odobrenja zahvatanja i korišćenja vode; i
- Organizacija zaštite od prirodnih i drugih velikih katastrofa, npr. poplave, erozija.

Lokalne samouprave u Srbiji imaju zadovoljavajuće kapacitete i obučeno i kvalifikovano osoblje sa dovoljnim tehničkim i finansijskim kapacitetima za pružanje širokog spektra usluga vezanih za zaštitu životne sredine, odnosno u skladu sa zakonodavstvom Republike Srbije.

8. POSTUPAK PROCENE UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU U REPUBLICI SRBIJI (Environmental Impact Assessment - EIA)

Postupak procene uticaja na životnu sredinu u Srbiji je regulisan Zakonom o proceni uticaja na životnu sredinu i nizom relevantnih podzakonskih akata. Nacionalno zakonodavstvo u ovoj oblasti je usklađeno sa Evropskom direktivom o proceni uticaja na životnu sredinu (85/337/EEZ, 97/11/EC, 2003/35/EC i COM 2009/378, kodifikovano Direktivom 2011/92/EU). Odgovornost za sprovođenje procedure EIA u skladu sa Zakonom o EIA je na sledećim institucijama:

- Ministarstvo nadležno za zaštitu životne sredine (MZŽS) – za projekte za koje građevinsku dozvolu izdaje republički organ;
- Administrativni organ autonomne pokrajine nadležan za zaštitu životne sredine – za projekte za koje građevinsku dozvolu izdaje autonomna pokrajina;
- Jedinica lokalne samouprave nadležna za zaštitu životne sredine (odeljenje zaduženo za zaštitu životne sredine u okviru gradske/opštinske uprave) – za projekte za koje građevinsku dozvolu izdaje lokalna samouprava.

Procena uticaja na životnu sredinu se sprovodi za buduće i tekuće projekte, promene tehnologije, rekonstrukcije, povećanje kapaciteta, aktivnosti zatvaranja i prestanka rada i radi uklanjanja projekata koji mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu. EIA se primenjuje na industriju, rudarstvo, proizvodnju energije, saobraćaj, turizam, poljoprivredu, šumarstvo, vodoprivredu,

upravljanje otpadom i komunalne usluge, kao i na sve projekte koji se planiraju u područjima zaštićenih prirodnih resursa od posebne vrednosti i unutar zaštićenih zona nepokretnih kulturnih dobara.

Vlada Republike Srbije je usvojila Uredbu o utvrđivanju Liste projekata za koje je obavezna procena uticaja na životnu sredinu, i Liste projekata za koje se može zahtevati procena uticaja na životnu sredinu ("Sl. Glasnik RS", br. 114/08):

Lista I – projekti za koje je obavezna procena uticaja na životnu sredinu – lista uključuje projekte sa značajnim uticajem na životnu sredinu (veliki infrastrukturni projekti, teška industrija itd.). Projekti lokalnih puteva nisu na Liste I, ali u slučaju da se nalaze u zaštićenom prirodnom dobru, kategorije projektovanja K1 ili K2, potrebno je pokrenuti postupak pred nadležnim organom o potrebi izrade studije o proceni uticaja.

Lista II – projekti za koje se može zahtevati procena uticaja na životnu sredinu. Za projekte Liste II, u okviru projekta lokalnih puteva, lokalna samouprava je odgovorno za sprovođenje procedure EIA za svaki projekat, u sledećim koracima: 1) Skrining – podnosi nadležnom organu Zahtev za donošenje odluke o potrebi procene uticaja; 2) Ako se donese odluka da EIA nije potrebna, nadležni organ može da utvrdi minimalne uslove zaštite životne sredine; 3) Ako se donese odluka da je potrebna EIA, nadležni organ predlaže sadržaj i obim studije o proceni uticaja na životnu sredinu – SPUŽS; 4) Izrada SPUŽS i dostavljanje nadležnom organu na odobrenje; 5) Odluka o odobrenju SPUŽS od strane nadležnog organa. Ovaj postupak se takođe primenjuje na sve aktivnosti koje nisu navedene na Listi I.

Osim toga, za bilo koju projektnu aktivnost u blizini ili unutar zaštićenog područja prirode/kulture može biti potrebna EIA na osnovu uslova i mišljenja dobijenih od relevantnih institucija. U zavisnosti od geografskog položaja to su Zavod za zaštitu prirode, Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, Zavod za zaštitu spomenika kulture.

Fotografija 10. Izgradnja lokalnog puta u selu Vračević, opština Lajkovac (Foto: V. Popadić)

Fotografija 11. Detalj oštećenja kolovozne konstrukcije lokalnog puta (Foto: V. Popadić)